

2015. JANUÁR–FEBRUÁR

WWW.AFOLDGOMB.HU

A FÖLDGÖMB

ALAPÍTVÁ: 1929

A MEGISMERÉS KALANDJA

IRÁN

SZIGORÚ IDŐK
UTÁN

GEPÁRDFÖLDÖN ÁZSIÁBAN
ELEFÁNTKÖZELBEN LAOSZBAN
IZLAND — ELFEK, TROLLOK ÉS HIPSZTEREK
HELGOLAND — AUTÓHIÁNY ÉS TENGERMORAJ
AZERBAJDZSÁN — OLAJÓZOTTAN ÉS SZOMORÚAN

FALINAPTÁR, 2015.

www.eupolisz.hu/falinaptar

www.eupolisz.hu

HA UNOD AZ IPARI TURIZMUST!

**TERMÉSZETJÁRÓ UTAZÁSOK, OUTDOOR TÚRÁK,
TREKKINGEK, KÖRUTAK AZ EGÉSZ VILÁGON.**

Eupolisz Utazási Iroda

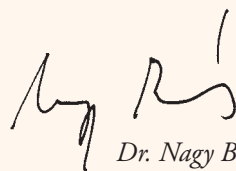
1093 Budapest, Lónyay u. 47. | +36/1/219-08-81

Hatósági engedélyszám: U-000463

A vadkeletről az égi jelekig

AHONNAN CSAK SZÓRVÁNY-, VAGY ÉPP SZŰRT HÍREK ÉRKEZNEK, a bennünk kialakuló kép könnyen túl egyszerű, egysíkú, sőt hamis lesz. Különösen igaz ez a Közel- és Közép-Kelet sokrétű konfliktusokkal teli területére – de épp ezért, a tisztánlátás szándékával célozzuk meg mi is oly gyakran. Most is Nyugat-Ázsiára összpontosítunk, hiszen a Kaukázustól a perzsa sivatagokig rendkívül érdekes események és egzotikus diktatúrák földjén járunk. Ósi sziklavésetekkel, megalomániával, gepárdokkal, jó étvágygal, posztszovjet szürkeséggel és perzsa színpompával, délen fokozódó kitarulkozással, északon viszont bezárkózással.

A bőséges körítésért autók nélkül Helgolandon, elefántháton Laoszban, trollok nyomában pedig Izlandon vizsgálódunk. Középről fagyálló lepkéket és burjánzó páfrányokat szemlélünk, de szokás szerint a végtelen távlatokba is tekintünk. Az égre pillantás egyúttal egy új rovatot is hoz: a Földről akár szabad szemmel is látható égi jelenségek egészen különleges látványaira is sorozatot építünk...

Dr. Nagy Balázs
főszerkesztő

FOTÓ: NAGY BALÁZS

IRÁN: FEJFEDŐBEN ÉS ANÉLKÜL

A FÖLDGÖMB⁺

A MAGYAR FÖLDRAJZI TÁRSASÁG
ISMERETTERJESZTŐ MAGAZINJA

Alapítva: 1929

XXXIII. évfolyam, 290. lapszám
2015. január–február

Főszerkesztő: Dr. Nagy Balázs

Helyettes főszerkesztők:

Farkas Péter, Dr. Nemerkenyi Zsombor

Munkatársak:

Barabás Ambrus, Bugya Éva, Dr. Mari László

Állandó szerzőink:

Gianone Péter, Dr. Karácsonyi Dávid,
Kálló Péter, Kerekes István, Kirschner Péter,
Kokas Anna, Méhész Zsuzsa, Süveg Áron,
Szirmai Gábor, Dr. Tamáska Máté,
Dr. Telbisz Tamás, Wachsler Tamás

Térképek: Dr. Nemerkenyi Zsombor

Tervezőszerkesztő: Heiling Zsolt

Tördelőszerkesztő: Máté Gábor

Korrektor: Márton Béla

Nyomás: Pethő Nyomda Kft.

Kiadó: Heiling Média Kiadó Kft.

1142 Budapest, Erzsébet királyné útja 125.

Tel.: (1) 231-4040. Fax: (1) 231-4045

E-mail: szerkesztoseg@afoldgomb.hu

A kiadásért felel: a kiadó igazgatója

Értékesítési és marketingigazgató:

Sekoulopoulou Márta. Tel.: (30) 650-6801

E-mail: marti@heiling-media.hu

Megjelenik minden hónap első hetében, évente
10 alkalommal (két összevont lapszámmal).

Terjeszti a Lapker Rt. és alternatív terjesztők

Előfizetés 1 évre: 7500 Ft

Előfizethető a kiadóban Zimay Viktóriánál

Tel.: (1) 231-4040

E-mail: elfizetes@afoldgomb.hu

vagy webáruházunkban: EBOLT.AFOLDGOMB.HU

Régebbi lapszámaink megvásárolhatók a kiadóban,
vagy az EBOLT.AFOLDGOMB.HU webáruházban

Pulitzer-emlékdíj (2008)

Gárdi Balázs szerzőnk, lapunkban
megjelent anyagai elismeréseként

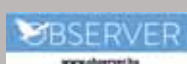
Szociográfia-különdíj (2012)

Társadalmi témájú riportjaink,
képsorozataink elismeréseként

Minden jog fenntartva! A magazinban megjelent képeket, ábrákat és szövegeket a kiadó engedélye nélkül tilos közzétenni, reprodukálni, számítástechnikai rendszerben tárolni és továbbadni! Meg nem rendelt fényképeket és kéziratokat nem örzönk meg és nem küldünk vissza. A lapban megjelent hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

HU ISSN 1215-8690

Lapunkat rendszeresen
szemléli a megújult

„Ésszel járom be a Földet!”

Vámbéry Ármin

Címlapkép: Kincseskamera.hu

KASKÁJ NOMÁD HARCIS DÍSZBEN – CSUPÁN

A FOTÓ KEDVÉÉRT

⊕ PILLANTÁS AZ ÉGRE

Francsics László–Sánta Gábor:

A COMA-HALMAZ – A KOZMOSZ
LEGNAGYOBB ÉGITESTEI

5

⊕ FLÓRA ÉS FAUNA

Jakab Gusztáv: SZUPERPÁFRÁNY-INVÁZIÓ

8

⊕ ÉG ÉS FÖLD

Ladányi Tamás: CSILLAGÍVEK A BALATON
JÉGVILÁGA FÖLÖTT

10

⊕ FLÓRA ÉS FAUNA

Vojnits András: FAGYÁLLÓ LEPKÉK

12

⊕ FEL A FEJJEL!

Francsics László–Sánta Gábor:

HOGYAN ÁLLÍTSUK MEG AZ M0-S
FORGALMÁT FÉL ÉVRE?

16

⊕ ÚTI CÉL

Borbáth Péter: LAST CALL TO CUBA

18

⊕ ANNO

Kristóf Gábor: A SARKKUTATÓ TOLLA

21

⊕ Nánay Mihály:

IRÁN SZIGORÚ IDŐK UTÁN

22

⊕ Balázs István (Balu):

GEPÁRDFÖLDÖN ÁZSIÁBAN

40

⊕ Szigeti-Böröcz Ferenc:

ELFEK, TROLLOK ÉS HIPSZTEREK
NYOMÁBAN IZLANDON

50

⊕ Prohászka Zoltán:

HELGOLAND – NÉMET SZIGET – AUTÓK
NÉLKÜL, BOMBATÖLCSÉREKKEL,
A TENGER OSTROMA ALATT

64

⊕ Kirschner Péter:

AZERBAJDZSÁN – MONUMENTÁLIS
SZOMORÚSÁG

70

⊕ Gulyás Attila:

ELEFÁNTKÖZELBEN LAOSZBAN

84

Irán szigorú idők után

Az 1979-es forradalom óta Iszlám Köztársaságként létező Iránról még ma is viszonylag kevés, a sztereotípiákon túllépő hír ér el Magyarorszáig. A Bush elnök által a „Gonosz tengelyébe” sorolt közép-keleti nagyhatalom mint az igen szigorú vallási rendszabályokat bevezető és azokat kérelmetlenül betartó és betartató, fundamentalista iszlám erő jelenik meg...

22

Gepárdföldön Ázsiában

Irán manapság már messze nem annyira elérhetetlen, mint a nyolcvanas-kilencvenes években, de ha letérünk a turisták által kitaposott útvonalokról, és olyan helyekre indulunk, ahol idegenek nagyon ritkán tűnnek föl, bizony érhetik az embert meglepetések. Északkelet-Irán – természetbúvár-szemmel – több okból is különleges helyszín. A terület természetvédelmi jelentősége kiemelkedő...

40

Elfek, trollok és hipszterek nyomában Izlandon

Eldborg, Kirkjufell, Helgafell – már igazából a repülön feltűnhetett volna, hiszen az izlandi légitársaság gépei jellegzetes hegyekről kapták nevüket. Csak azt furcsálltam, hogy a járaton minden második turista nem bakancsot és túraruhát viselt, hanem olyan volt, mintha egy menő londoni buliba érkezett volna...

50

Monumentális szomorúság

Közállapota, emberi viszonyai és egyáltalán a hangulata valahol félúton van egy posztkommunista rendőrállam rosszkedve, bizonytalansága, kiszolgáltatottsága és egy arab ország laza, nyüzsgő, forgalmas, színes élete között. A ZIL-ek és Ladák, a kockaházak látán néha a Szovjetunió jut eszünkbe, ha azonban a piacon járunk a halhúst árusító standok között vagy épp a kenyérsütőknél, akkor inkább Egyiptom képe idéződik fel. Egyértelmű, hogy a rendszert az olajpénz tartja egyben.

70

Elefántközelben Laoszban

Az ember, ha utazik, átveszi a helyi ritmust. Vietnam a pörgés színhelye, Laosz a belassulásé. A kimért, de súlyos ütemekhez pedig leginkább az elefántléptek a méltóak – s ha épp vadon nem találkozunk az óriásokkal, háziasítva egy ideig még testközelükbe kerülhetünk. A cél a Mekong-parti Paksétól délre fekvő Phu Asa falucska. Napjainkra ezen a környéken maradt meg a legtöbb, teherhordásra használt elefánt.

84

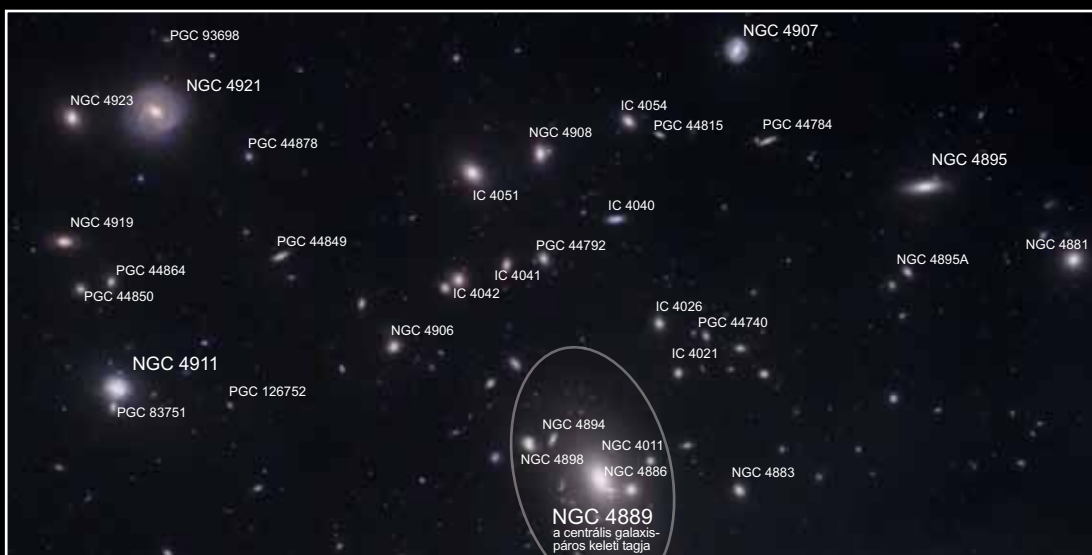
A COMA-HALMAZ A KOZMOSZ LEGNAGYOBB ÉGITESTEI

2015-ben irányt vált a csillagászati objektumokat bemutató asztrofotók tematikája. Tavaly a lenyűgözően színes égi ködösségek látványán keresztül – némi asztrofizikával fűszerezve – főként a csillagok keletkezésének jelenségével foglalkoztunk. Idén a kozmosz különleges struktúrái között kalandozunk, és olyan izgalmas égitesteket mutatunk be, melyek megörökítése a magyar amatőr asztrofotósok képességeinek határát súrolják.

Kezdjük olyan messziről, amennyire csak lehetséges! Eközben kihasználunk egy, a távcsövünk adta érdekes lehetőséget: minél messzebb pillantunk, felvételünk annál nagyobb kiterjedésű kozmikus jelenséget örökíthet meg. Így az égbolt megfelelő területét megirányozva fényévmilliárdos

távlatokban tárul fel a legnagyobb gigászok látványa. Mindehhez meg kell értenünk néhány, az univerzummal kapcsolatos alapvetést.

A világegyetem minden képzeletet felülmúlóan nagy. Az emberi elme számára felfoghatatlan tér egészét érzékelnünk sem tudjuk, a csillagászok csupán

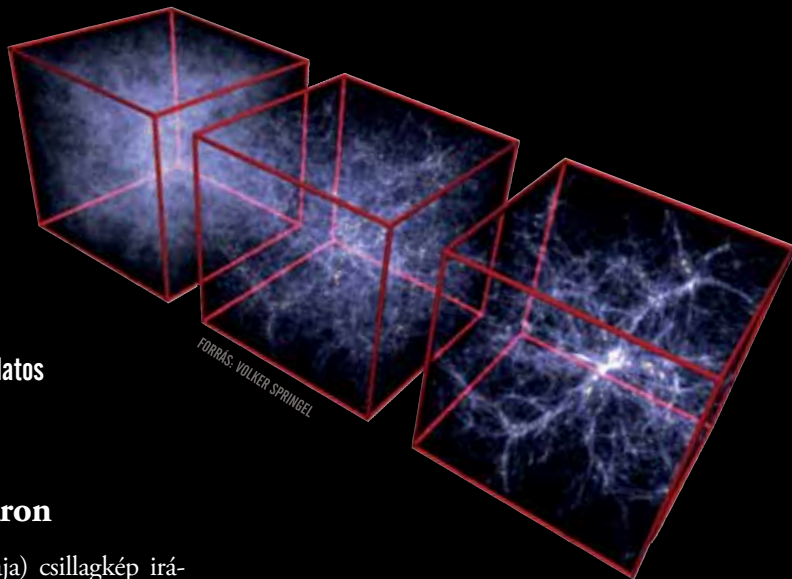
**A COMA-HALMAZ TEMÉRDEK
 CSILLAGVÁROSÁNAK EGY RÉSZÉT
 különböző katalógusokba gyűjtötték,
 ám számtalan távoli galaxisnak
 még ma sincs hivatalos jelölése**

a töredékét vizsgálhatják, akkorát, ahonnan az űs-
 robbanás utáni időszakban az első elindult fénysu-
 garak még éppen ideérnek hozzánk. Ebben a
 46 000 000 000 fényév sugarú térrészben, vagyis a
 megfigyelhető világegyetemben az anyag, az életünk
 alapvető összetevői egy nehezen érzékelhető mintá-
 zatot alkotnak, ami az elektromágneses sugárzás-
 nak köszönhetően jut tudomásunkra. A távoli gal-
 axisok erős fényükkel mérföldköveket jelentenek a
 mindenségben rejlő anyag szerkezetének felderíté-
 sében, azonban mégsem ezek a legnagyobb kép-
 ződmények, melyeket megismerhetünk.

**A Coma-halmaz részletét ábrázoló
 felvételt FRANCICS LÁSZLÓ készítette
 saját 20 cm-es asztrogájjával és
 az Új-Mexikó területén lévő Mayhill
 Observatórium 40 cm-es távcsövével.
 Az égterületen egy speciális eljárással
 a fényesebb tejútrendszerbéli csillagok
 kitakarásra kerültek, így a felvételen
 gyakorlatilag minden fényforrás
 egy-egy távoli galaxis**

A VILÁGEGYETEMBÉLİ ANYAG NAGY LÉPTÉKŰ ELOSZLÁSÁNAK IDŐBELI VÁLTOZÁSÁNAK MUTATÓ MODELL,

melyet a Max Planck Asztrofizikai
Intézet készített. A sűrű, fényes
területek a Coma-halmazhoz hasonlatos
galaxiscsoportosulásokat jelölnek

Szuperhalmaz a láthatáron

A Coma Berenices (Bereniké haja) csillagkép irányában rendkívül sok csillagvárost figyelhetünk meg. Ezek egy része látszólag rendszertelenül helyezkedik el az égbolton, ilyen például az egyik korábbi számban bemutatott Tű-galaxis. Ám vannak olyan csillagvárosok is, amelyek 2–10 galaxissal együtt egy kisebb térrészben csoportosulnak. És találunk olyan csoportot is, ahol szinte megszámlálhatatlanul sok, akár több ezer csillagváros gyűlik össze. Ez utóbbit nevezzük szuperhalmaznak.

A Coma Berenices nagy galaxiscsoportja, a Coma-szuperhalmaz egyike a (viszonylag) közeli univerzum nagy galaxishalmazainak, ahol tőlünk 320 millió fényévnire óriási mennyiségű anyag található. A csoportosulás kb. 3000 galaxisa együtt 1000-szer nagyobb tömegű, mint a Tejútrendszer. A csillagvárosok sűrűn helyezkednek el a gigászi halmaz terében, közöttük szinte folyamatos a kölcsönhatás. A galaxisok között előforduló gyakori interakcióknak, „ütkezéseknek” köszönhetően a halmazban óriási elliptikus csillagvárosok fejlődtek ki, és híznak folyamatosan ma is. A két központi óriás csillagmetropolisz (a felvételen a kettő közül csak az egyik látható) már 8 milliárd éve fejlődik, és azóta több tucat másik galaxist épített magába. Körülöttük 1000 kisebb, elliptikus és spirálgalaxis lakozik.

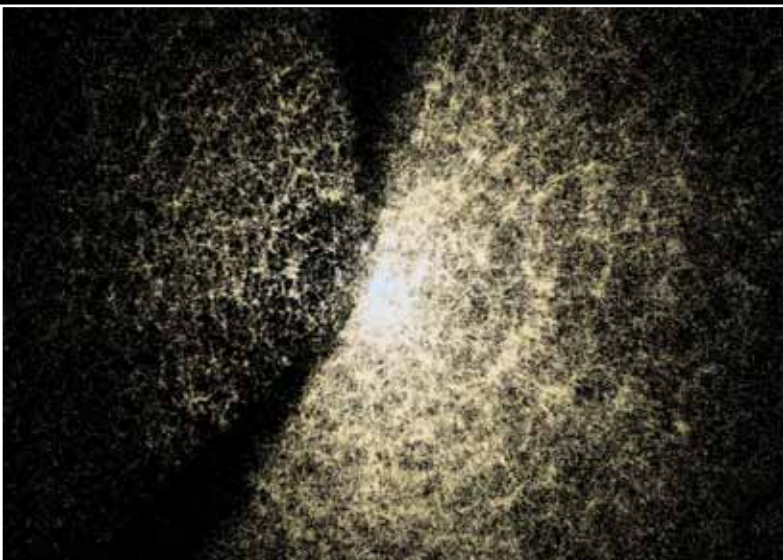
A csillagászoknak már a 20. század elején feltűnt, hogy a galaxisok kedvelik a társaságot. Fritz Zwicky 1933-ban éppen a Coma-halmaz vizsgálata közben mutatott rá bizonyos, a csoportalkotást elősegítő kozmológiai léptékű erőhatásokra. George O. Abell pedig 1989-ig 4000 galaxishalmazt vizsgált meg, hogy a csoportok közötti összefüggéseket és a galaxisfejlődést feltárja. Ám az intergalaktikus léptékben történő akkori pontatlan távolságmeghatározás és a kis mérési kapacitás miatt nem sikerült átfogó térbeli térképet készíteni a galaxisokról és halmazaikról. A kozmosz anyageloszlásának jellege és annak magyarázata így az ezredfordulóig rejtve maradt.

Feltáruó óriásszerkezetek

2000-re a Sloan Digital Sky Survey-t elindító kutatócsoport szisztematikus, gyors és pontos, a galaxisok vöröseltolódása alapján működő térbeli térképezési módszert dolgozott ki, aminek köszönhetően néhány év alatt igen nagy számú csillagváros helyzetét tudják meghatározni, azaz pontos, 3-dimenziós térképet készítettek a környezetünket alkotó óriási léptékű galaktikus szerkezetekről. Ez a szám természetesen eltörpül a galaxisok valóságos több 100 milliárdos jelenlétéhez képest, de metszetként mégis szemléletes képet ad.

Ezzel párhuzamosan a 1990-es évektől kezdve csillagászok és asztrofizikusok olyan kozmológiai szimulációkat dolgoztak ki és futtattak le szuperszámítógépeken, amelyek az univerzum anyageloszlásának dinamikáját modellezték az ősrobbanás utáni időszakról a jelenkorig. A Sloan Digital Sky Survey és a szuperszámítógépes modellek eredménye feltűnő egyezést mutatott.

Nem az volt meglepő, hogy a galaxisok bizonyos helyeken jobban összetömörülnek, néhol ritkábban helyezkednek el, hanem az, hogy léteznek a kozmoszban óriási üregek, amik teljesen üresek! Az üregek együttese ritka, szivacsra emlékeztető szerkezetet alkot, ahol az egymáshoz érő buborékok falához hasonló szerkezetekben található az univerzum anyagának jelentős része. A falak találkozásánál, az „élek” mentén szálakba, a csatlakozásoknál pedig csomókba gyűlnek a galaxisok. Egy-egy csomóban szuperhalmazok (mint a Coma-halmaz) alakulhatnak ki, amiket kisebb halmazok egész láncolata köt össze, felépítve az átlagosan 100 millió fényév hosszú szálakat. Az üregek köré szerveződő csomók és szálak galaxisok tízezeit tömörítik magukba.

A SLOAN DIGITAL SKY SURVEY

által részlegesen feltérképezett galaxisok 3-dimenziós helyzete a Tejúttól mért 2 milliárd fényév sugarú körben. Bár úgy tűnik, hogy a centrumban, azaz a Tejút régiójában van a legtöbb csillagváros, valójában ez csak földi nézőpontunkból adódó optikai csalódás. Minél távolabbra tekintünk, annál nehezebben pillantjuk meg a csillagvárosokat

Változó végtelen

Ahogy a Föld vagy a Naprendszer, vagy éppen egy galaxis, úgy a galaxishalmazok alkotta térbeli láncolat sem statikus, mozdulatlan kozmikus jelenség. A buborékokkal tagolt eloszlási mintázat a szinte, de csak szinte(!) teljesen homogén anyagtengerből jött létre az univerzum korai időszakában. A kezdeti eloszlás finom sűrűsödéseit a kozmikus skálán, kis hatósugárban rendkívül meghatározó gravitáció egymás felé húzta, így ott galaxisokká és galaxishalmazokká állt össze az univerzum anyaga.

A gravitációval szemben ható sötét energia, a máig rejtélyes és megfejtésre váró „taszító” erő, ami az ősrobbanás utáni időszakban rendkívüli mértékű tágulásra készítette az univerzum terét, eltávolította egymástól a sűrűbb térrészeket – nagy üresedéseket létrehozva, melyekben nincsenek csillagvárosok. A két ellenirányú erő évmilliárdos munkájának köszönhetően az üres buborékok egyre nőnek, a szálak és csomók, azaz a galaxishalmazok a buborékok méretéhez képest mind tömörebbé válnak, miközben a világegyetem tere gyorsulva tágul. A folyamat pontos végeredménye beláthatatlan, de várhatóan a közeli galaxisok – mint az Androméda-köd és a Tejút – együtt maradnak, ám a távoli galaxishalmazok (ahogy a Coma-halmaz is) egyre távolabbra kerülnek tőlünk, majd sok milliárd éves időskálán a nagyon távoli jövőben eltűnhetnek távcsőveink elől a kozmikus végtelenben.

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ: WWW.PTES.HU,
SÁNTA GÁBOR: WWW.MCSE.HU

+36 (1) 237 1210

+36 (27) 392 692

www.aygor.hu | www.caffeservice.hu

Bemutatóterem

1134 Budapest, Klapka utca 7.

**OLASZ PROFESSZIONÁLIS
KÁVÉGÉPEK**

ingyenes használata
irodába és otthonra

UTÓKARÁCSONYI AKCIÓ

a készlet erejéig

LAVAZZA LB 910

35.000 Ft + áfa

AJÁNDÉK

50 DB LAVAZZA KAPSZULA

LAVAZZA TEJHABOSÍTÓ

A Caffé Service Kft. a LAVAZZA hivatalos
forgalmazója Magyarországon.

SZUPERPÁFRÁNY-INVÁZIÓ

A nagylevelű moszatpáfrány (*Azolla filiculoides*) amerikai származású hínárnövény. 1–7 cm átmérőjű telepeket fejleszt, melyeken apró, pikkelyszerű leveleket figyelhetünk meg. A laikusok nem is gondolnák, hogy egy páfrányokkal rokonságban álló növényről van szó!

A moszatpáfrány egyik jellegzetessége, hogy levelei ősszel élénkvörösre vagy cikláménre színeződnek, ezért ilyenkor rendkívül szembetűnő lesz. A növény levelének felső karéjában egy alulról nyitott kis üreg van, melyben egy *Anabaena azollae* nevű cianobaktérium lakik. Ez képes a levegő nitrogénjét megkötni, így fedezve a moszatpáfrány nitrogénigényét. Nitrogénkötő képessége okán a növényt Délkelet-Ázsiában rizsföldek zöldtrágyázására használják. Szarvasra is ilyen kísérletek kapcsán került a növény még évtizedekkel ezelőtt, de a Galam-

CIKLÁMEN ÉS ZÖLD

A moszatpáfrány
ősszel élénk
színekben pompázik

ÖSSZEFÜGGŐ SZŐNYEGKÉNT

borítja a moszatpáfrány
a Szarvasi Vízi Színház
előtti holtágat (jobbra fent)

A VASTAGODÓ
PÁFRÁNYTELEPEK
a víz felszínére emelkednek

(jobbra lent)

bosi Rizstelepről kiszabadulva otthonra talált a szomszédos holtágban és a Hármas-Körös árterében is.

Gyors szaporodása és hatalmas szervesanyag-produkciója okán egyfajta szupernövénynek tartják, mely néhány nap alatt képes testtömegét megduplázni! 2014 decemberében egy minden korábbinál jelentősebb invázióját tapasztaltuk a szarvasi Holt-Körösben. Szokatlan tömegű megjelenésének oka talán az előző évi rendkívül enyhe tél volt, amikor nagy mennyiségben vészelhette át a számára kritikus hideg időszakot. A szemet gyönyörködtető jelenség néhány nap után megszűnt, mert a vízminőség védelmében kicserélték a holtág vizét.

SZÖVEG ÉS KÉP: JAKAB GUSZTÁV

CSILLAGÍVEK A BALATON JÉGVILÁGA FÖLÖTT

A tél ritka pillanatai, ha a háborítatlan, havas-jeges tájkép derült éggel, jelen esetben csillagokkal telehintett éjszakával társul. Ezt a szerencsés helyzetet sikerült megörökíteni a balatonszemesi mólóról, ahonnan a magyar tenger rianásokkal, jégtorlaszokkal szabdalt felszíne fölött írtak le hosszú íve-

ket az égitestek a közel egyórás expozíció alatt. A halvány holdfényrel derített látóhatáron a Badacsony jellegzetes formájú sziluettjét fedezhetjük fel, amelyet a lenyugvó Jupiter párába hajló csíkja és annak tükröződése foglal keretbe.

SZÖVEG ÉS KÉP: LADÁNYI TAMÁS

FAGYÁLLÓ LEPKÉK

Nincs még egy állatcsoport, melynek valamely szerve annyira az állat legjellegzetesebb testrészévé vált volna, mint a lepkeszárny, melyet szinte nem is nevezhetünk testrésznek – a szárny maga a lepke. A szárnyaitól megfosztott lepke többé nem lepke már; inkább hasonlít lárvához, bogárhoz, valamiféle „féreghez”

De mint a természetben mindenütt, itt is vannak kivételek. A téliaraszolók népes csoportja kétszeresen is az! Nem melengető napsütésben vagy enyhé éjszakákon, hanem a tél kezdetén és végén, nem ritkán a téli hónapokban élnek világukat, amikor a többi „tisztességes” rovar pete, lárva, báb vagy imágó alakban telet. Ráadásul este kelnek szárnyra – mármint a hímek –, mikorra a rövid nappalok után már ugyancsak lehűl a levegő. A nőstények nem repülnek, hanem nehézkesen mászkálnak, lévén, hogy elcsökevényesedett szárnyuk miatt röpképtelenek. Ezek az állatok valóban nem „lepkeszerűek”.

A lepkefajokon belül az ivarok számaránya nem egyforma, a hímeké általában meghaladja a nősté-

nyekét. Ha a hímek és a nőstények egyaránt jól repülnek, a számbéli eltérés csekély: ez a helyzet a szenderek és a nappali lepkek zöménél. Viszont minél nehezkesebb mozgású, repülésre kevésbé alkalmas a nőstény, annál több hím jut egyőjükre. A röpképtelen, elcsökevényesedett szárnyú nőstények esetében aránytalanul magas a hímek száma a nőstényekéhez képest. Ennek magyarázata egyszerű: minél rosszabbul repül a nőstény – vagy szinte nem is mozog –, annál kisebb eshetőség van az ivarok találkozására. Ezt a hátrányt egyenlíti ki a sok hím, és így megnövekszik annak az esélye, hogy a nőstény mozgásképtelensége ellenére létrejöjjön a faj fennmaradása érdekében oly fontos találka. A hím és a nőstény is általában fejfelé ül a fa-

A KIS TÉLIARASZÓLÓ

(*Operophtera brumata*) nőstényének jól látható a szárnycsökevénye

SZÁRNYATLAN, NAGY TÉLIARASZÓLÓ

(*Erannis defoliaria*) nőstény

SZEXTORNA
Sárgás téliaraszoló
(*Agriopsis marginaria*)

HÓOLVADÁSKOR MEGJELENNEK AZ ELSŐ LEPKÉK
Sárgás téliaraszoló hímje

A LEPKÉK PECHÉRE
a farkaspókok is
jól bírják a hideg,
téli éjszakákat.
Az áldozat egy kis
téliaraszoló nőstény

törzseken, bokrokon, de a hím párosodáskor megfordul, mintegy fejjel lefelé lóg. A nőstény nem sokkal az aktus után lerakja petéit. Az imágók csakhamar elpusztulnak, a rövid életükhöz szükséges anyagokat, energiát még hernyókorukban halmozják fel testükben, ezt használják fel és bontják le aztán. A kifejlett állatok pödörnyelve például elcsökevényesedett, és nem is táplálkoznak.

Amikor a téliaraszolók „népes” csoportjáról beszélünk, nem fajok sokaságára, hanem egyes fajok időnkénti tömeges fellépésére, gradációjára gondolunk. Különösen a tél kezdetén rajzó lepkék következő évi hernyónemzedéke okozhat károkat a fák lombzatában. Ilyen tekintetben a kis és a nagy téliaraszoló (*Operophtera brumata* és *Erannis defoliaria*) híre a legrosszabb.

SZÖVEG ÉS KÉP: VOJNITS ANDRÁS

*Küldtek már el
melegebb éghajlatra?*

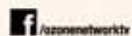

EGZOTIKUS EMIGRÁNSOK

FEBRUÁR 28-TÓL MINDEN SZOMBATON ÉS VASÁRNAP
20:00-TÓL AZ OZONENETWORK TÉVÉ MŰSORÁN

OzoneNetwork
A környezetbarát tévé

/ozonenetwork

www.ozonenetwork.hu

HOGYAN ÁLLÍTSUK MEG AZ FORGALMÁT FÉL ÉVRE?

Az idei évtől még sokszínűbben tekintünk az égboltra. A lakóhelyünket a kozmosz részeként ábrázoló, földi perspektívájú, úgynevezett állókamerás csillagászati felvételeknek külön rovatot szentelünk: e képek egy-egy csillagászati jelenség szokatlan leképeződését mutatják be. Egyszeri, emlékezetes égi jelenségeket éppúgy elemzünk, mint mindennapjaink égboltját – ahogy azt a városi fényektől távol láthatjuk.

A világ egyik legolcsóbb fényképezőgépével, lyukkamerával. Vegyünk egy fénytől mentes, vízhatlan, henger alakú dobozt, fúrjunk rá egy lyukat, és tegyünk bele fényérzékeny fotópapírt! Vigyük ki a helyszínre, rögzítsük tartósan, amennyire csak lehet! Amikor felfedjük az objektívet, az eltakart tűhegynyi lyukat, elindul az expozíció. Fény alig jut az amúgy sem túl érzékeny fotópapírra, így akár évekig is tarthat a felvétel készítése.

Minden, ami emberi időérzékelés szerint mozog, láthatatlanná mosódik a képen. Élettelen, kimerevített világot kapunk. Nincsenek rajta emberek, autók, meghatározhatatlanok az évszakok. Kivehetetlen az időjárás, sőt, a nappalok és éjszék sem szétválaszthatók, mintha egy egészen más bolygón járnánk.

Mindennek egyszerű oka van: lyukkameránk csak azt örökíti meg, ami a felvétel egész ideje alatt mozdulatlan. Semmi más nem hagyhat nyomot.

Ez alól csak egyvalami kivétel: a Nap.

Központi csillagunk fénye elég erős ahhoz, hogy a tűhegynyi lyukon át a dobozba lépő éles fénysugarai nyomot hagyjanak a papíron. A felvétel készítésének ideje alatt, fél éven át a reggelente keleten égi útjára induló Nap fényes nyomvonalát nyugatig húzza, miközben délben magasra emelkedik, majd alábukik. Ha kellő időszakban, például a téli vagy a nyári napforduló idején kezdődik a felvétel, akkor központi csillagunk égi járása, vagyis horizont feletti magasságának a napfordulótól napfordulóig tartó emelkedése vagy süllyedése napról napra követhető, ha útját nem takarja felhőzet.

A Nap járásának megörökítésére épített lyukkameráknak – amit az amatőr csillagászok szolárgráfnak neveznek – van még egy izgalmas tulajdonsága: a felépítéséből, henger alakú testéből adódó nagy látószögű leképezése. A horizont vonala és a Nap napéjegyenlőség-kori égi járásának nyomvonala bármely földi nézőpontból egyeneseknek látszódnak, amelyek mégis metszik egymást. A szolárgráf hengervertülete azonban csak azt a vonalat ábrázolja egyenesnek, amerre az objektívje néz. A többi szemet gyönyörködrető görberendszerré alakítja, így – bár tudományos jelentősége nincs – csodálatos fotográfiák készíthetők vele.

BAJMÓCZY GYÖRGY épp egy éve, január derekán helyezte ki saját építésű kameráját az MO-s út Anna-hegyi felüljárójának közelébe. Az öt hónapra magára hagyott eszköz a nyári napfordulóig sikerrel örökítette meg az eseményeket: a Nap féléves járását, ahogy az égitest delelési magassága 20 fokról 65 fokra növekszik, és a szokatlan, „fél éven át üres” útlátványt (www.bajmoczy.hu)

SZÖVEG: FRANCICS LÁSZLÓ: WWW.PTES.HU,
SÁNTA GÁBOR: WWW.MCSE.HU

LAST CALL TO CUBA!

„Kubába akarsz utazni? Vedd meg most a repjegyet! Amíg még Fidel él! Amíg a gringók el nem árasztják az országot! Amíg az utcákon még ZIL-ek és Zsigulik versenyeznek a számárvonta szekerekkel! Amíg a patinás házakat fel nem újítják! Amíg be nem zárják az utolsó autentikus salsa-házat is Trinidadban! Kubát még most kell látni!”

Ilyen tanácsok röpködnek az ember feje fölött, ha belevág egy kubai utazás megtervezésébe.

Mi lehet oly vonzó egy elszigetelt országban, ahol valamikor 1959-ben megállt az idő? Ahol minden az állam kénye-kedve szerint történik? Ahol korlátozzák az internetet, és a sajtószabadságot még hírből sem ismerik? Egyesek borzongani, emlékezni mennek Kubába: lám, ilyen (volt) a puha diktatúra! Mások az antikapitalista ellenállás utolsó bástyáját látják a majd' 11 milliós országban. Sokan pedig a kedves, nyitott helyiek, a csodálatos építészeti emlékek, a salsa és a masszív mojitók okán indulnak útnak.

Ám, ha egy olyan területre utazunk, ahol az egyik legerősebb tényező a politikai zártság miatt konzervált „hangulat”, akkor beindul a verseny-

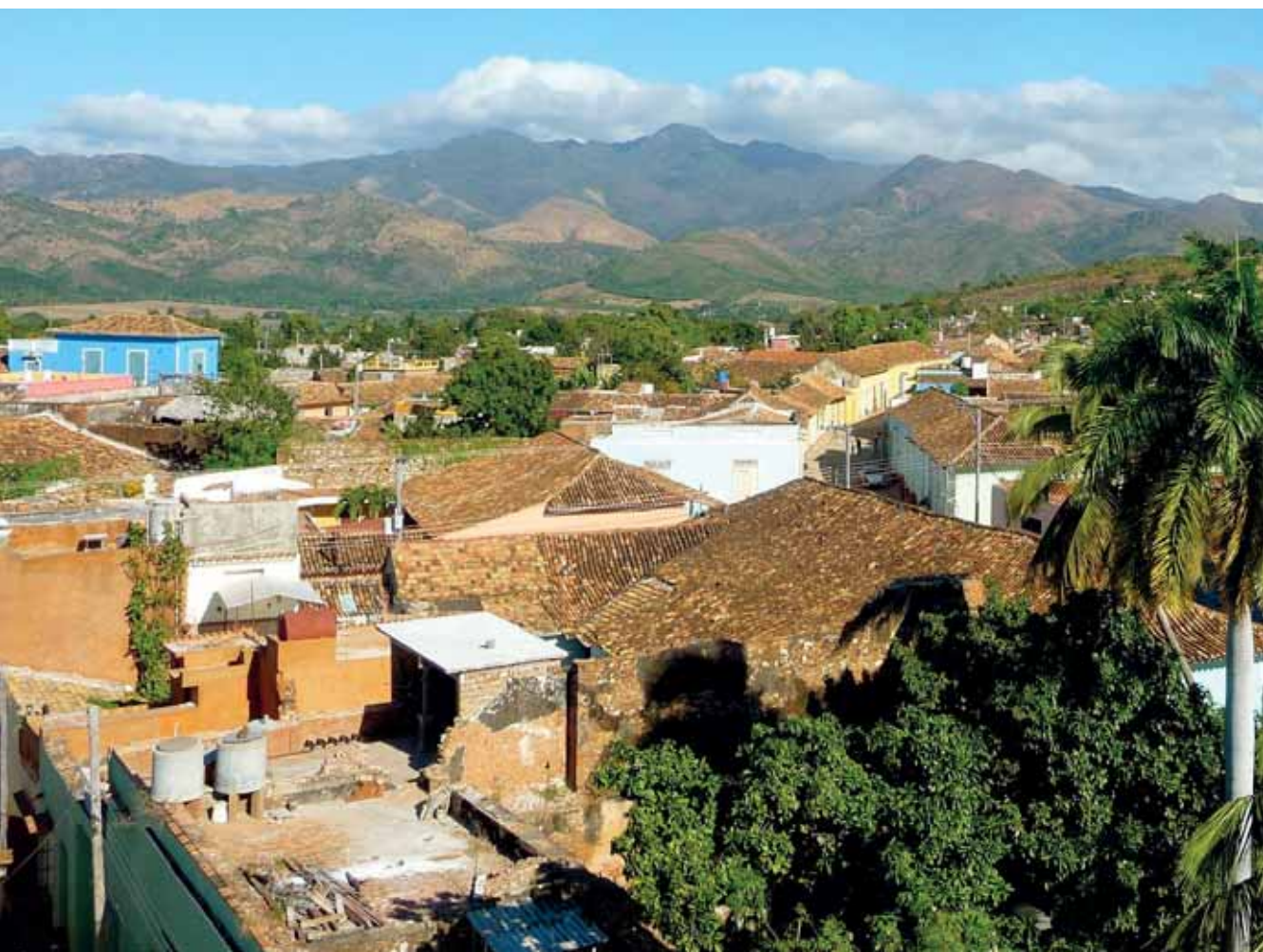
szellem: nehogy már én legyek az a szerencsétlen utazó, aki pont lemarad Trinidad hamisítatlan, majd' száz évre visszanyúló nyugalmaról, Havanna pezsgő, posztkolonális közegéről vagy a „kézműves” szivargyárakról! Esetleg a mélybarna kubai rumokról, vagy a negyvenes évek hangulatát idéző Floridita étteremről, ahol Hemingway mellett számos amerikai híresség halvacsorázott. Bár abban

KORSZAKOK LENYOMATA

A patinás havannai ház homlokzatán megelevenednek az elmúlt évtizedek (jobbra)

TRINIDAD LÁTKÉPE

A 19. századi Kuba hangulata 21. századi köntösben

HOVÁ UTAZHATUNK A CONDORRAL?

A világ legszebb üdülőhelyeire repülhetünk a német Condor légitársasággal, melynek gépei a napsütötte szívről messziről felismerhetőek. A jellegzetes védjegy egy éve már ott van a – Condort is magában foglaló – Thomas Cook Group Airlines összes repülőjén. A Frankfurtból, Münchenből és Bécsből induló járatokon Európa, Ázsia, Amerika és Afrika több mint 75 célállomására juthatunk el.

A magyar utasok körében a Bécs–Varadero és Bécs–Punta Cana közvetlen járat a legkeresettebb, de a budapesti induláshoz is remek csatlakozást biztosítanak a Lufthansa ráhordó járatok.

Télen közkedvelt úticélok Cancun (Mexikó), Montego Bay (Jamaica), Barbados, Puerto Rico, Costa Rica, Mauritius, Seychelles, Zanzibár, több brazil város, és Kuba minden mennyiségben, ahová 4 különböző célállomásra is repül a légitársaság. Nyáron megnő az igény az USA, Kanada – köztük Alaszka – iránt is, de a Karib-térség egész éves sláger.

A Condor légitársaság az összes tengerentúrra közlekedő gépén megújította a kabinbelsőket. Kényelmesebb ülésekkel és minden osztályon beépített képernyővel várják az utasokat. Az új, ergonomikus ülések növelik az „életér”-érzetet a fedélzeten az Economy és Premium Economy osztályokon is.

 Condor
www.condor.com

Magyarországi képviselő: AVIAREPS Kft.
Helyfoglalás és információ: Telefon: (06-70) 388-8267
E-mail: sales.hungary@condor.com

biztosak lehetünk, hogy ha a hangulat át is formálódik az amerikai nyitással, a szivar, a rum és a Hemingway-étterem a kapitalizmus beszívargása után is markáns jegye lesz Kubának.

Ha valódi, sajátos élményre vágunk, akkor a helyszínre érkezve érdemes kissé elszakadni az utazásunkat motiváló hívószavaktól, hogy végül ne az elvárásainknak próbáljuk megfeleltetni a látottakat. Amennyiben időnk és türelmünk engedi, legalább egyszer utazzunk stoppal, helyi járatall, szálljunk meg casa particularban (magánház, a jellegzetes kubai kettősgazdálkodás egyik 90-es évek óta virágzó jelensége)!

Havanna és Trinidad mellett persze még ott van a sziget déli partvidékén álló Santiago de Cuba, a sziget egykori fővárosa is. A 16. században e kiváló földrajzi adottságokkal rendelkező település volt a Karib-térség stratégiai központja és a 18. szá-

IKONIKUS CHE-PORTRÉ, autentikus környezetben

„MESEAUTÓ”

Karbantartott oldtimerek zötyögnek Santiago de Cuba macskaköves utcáin

zad közepéig virágzó rabszolga-kereskedelem egyik bázisa. Mind a mai napig Santiago számít Kuba „legafróbb” városának, az ország 11%-át kitevő fekete-afrikai lakosság jelentős része ebben a félmillió városban él. A Santiagóra jellemző afrohatás kulturálisan is érzékelhető: egészen egyedi zenei és gasztronómiai élményekben lehet részünk.

Santiago de Cubából nyugatra indulva közelíthetjük meg legegyszerűbben a Sierra Maestra (és egyben Kuba) legmagasabb csúcsát, az 1972 m magas Pico Turquino-t. A kétnapos hegyi túra útvonala dús köderdőkön vezet át. Ám, ha keletre indulunk, bő kétórányi buszozás után a kettéosztott Guantanamo-öbölbe jutunk, amelynek déli körzetét az USA 1905 óta bérlí Kubától. A hírekből jól ismert Guantanamo katonai börtönt (vagy GTMO-t), az amerikai katonai igazságszolgáltatás elrettentő szimbólumát nem lehet megközelíteni (főleg kubai oldalról), de a Mirador de Malonesról némi belépődíj ellenében megpillanthatjuk szögesdróttjait.

A kubai és az amerikai álláspontok az utóbbi években lassan közelítenek egymáshoz. A 2014. december 17-i, Barack Obama és Raúl Castro közötti megállapodás minden bizonnyal felgyorsítja a folyamatokat, és megnyitja Kuba kapuit az intenzív amerikai turizmus előtt.

Nekünk pedig nincs más választásunk, hallgatunk a tapasztalt Kuba-utazókra, és repülőre szállunk, hogy még egy utolsó pillantást vethessünk Fidel Castro birodalmára.

SZÖVEG: BORBÁTH PÉTER
KÉP: SZABADKA ZSÓFIA

A SARKKUTATÓ TOLLA

PONTOSAN EMLÉKSZEM ARRA a töltőtollra, amit nemegyszer láthattam gyerekkoromban. Zölde színű alapon vékony négyzethálós volt a szára és a kupakja, fekete volt a vége, arany színű a csíptetője... A tollat apám barátja, János bácsi őrizte: a sarkkutató nagy rajongója. Ő volt az első magyar újságíró, aki az Északi-Sarkon járt, egy szovjet expedícióval. A toll történetét akkor mesélte el, amikor először mutatta meg nekem:

– Ez a toll egy világhírű kutatóé volt. Űgy hívták: Carsten Egeberg Borchgrevink. Norvégiában született, de Ausztráliában élt, és kutatta a földrészt akkor még szinte felfedezetlen belső területeit. Nagyon érdekelte a Déli-sark világa, így 1894-ben elszegődött az Antarctic nevű hajóra matróznak, és ő volt az, aki 1895. január 23-án – igazoltan – elsőként lépett a Déli-sark földjére.

Visszatérte után három évvel a Southern Cross expedíció vezetője lett, és 1899-ben elérte az Adare-fokot, ott is telelt át az expedíció. 1900 nyarán hajón és szánnal a déli szélesség 78. fok 50'-ig sikerült előrehaladnia! Útja során tudományos megfigyeléseket végzett a Déli-sark mágneses helyének meghatározására. Később Új-Zélandon telepedett le, beutazta Nyugat-Indiát is. És 1903-ban Budapesten is járt, expedíciójának eredményeit mutatta be. Az én édesapám kalauzolta, amíg itt volt, és amikor elutazott, emlékül adta neki ezt a tollat.

Hogy most mi lehet a Borchgrevink-tollal, nem tudom, de kiskamaszként elhatároztam: egyszer majd – mint ismert sarkkutató – én is ajándékozok valakinek töltőtollat...

SZÖVEG: KRISTÓF GÁBOR

120 ÉVVEL EZELŐTT

Borchgrevink partraszállása a kontinentális Antarktisz első feljegyzett érintése volt.

A Déli-sarkvidék szigetvilágát viszont jóval korábban, az 1820-21-es úttörő években érték el az első felfedezők: az orosz Bellingshausen, az angol Bransfield és az amerika Palmer expedíciói

⊕ SZÖVEG: NÁRAY MIHÁLY, KÉP: KINCSESKAMERA.HU

IRÁN

SZIGORÚ IDŐK UTÁN

A perzselő iráni Nap alatt, a tikasztó nyári hőségben Iszfahán utcáin gyalogló látogató a megterhelő utazás után étkezőhelyet keres. Ez nem is lenne probléma, hiszen az utcák gyorsétkezdéktől zsúfoltak, ám ezúttal a redőnyt mégiscsak mindenütt lehúzták. Hosszú kutatás után végre sikerül egy mellékutcai, meglehetősen bizarr, főként főzeléket árusító kifőzdére akadni. Néhány helyi szemlésítve be is tér az egységbe, de csak egy-egy ételhordóval – és már siet is tova. Kérünk a masszából, de a pultos, miután látja, hogy helyben fogyasztásra készülünk, kézzel-lábbal tiltakozik.

Ramadán van, tilos a napközbeni étkezés. Ám e vallási előírás betartása is – mint oly sok más köztötség az országban – lazulóban van, csak épp helyről helyre változó mértékben és ütemben: az öltözködéstől az internethasználton, a sportrajongáson, az alkohol- és nyugati kultúrafogyasztáson át a társas érintkezésig minden téren

FORMABONTÓ PROFIL

A hithű muszlimoknál a szakállhoz rövid haj dukál. A hajkorona inkább szabadgondolkodóról árulkodik (fent)

A GÖRDESZKA MÉG NEM GYŰRÜZÖTT BE NYUGATRÓL

Jazdi tizenévesek rúgják a bőrt az az Amir Chahkmaq-épületkomplexum (bazár és díszes kapuzat) díszletei között (jobbra)

SZÍNESEBB MINDENNAPOK

A reggel fényei virágha borítják a shirázi Naszir-al-Molk-mecset árkádjait (előző oldalpár)

Ésszerűen, de kényszer alatt

Az 1979-es forradalom óta Iszlám Köztársaságként létező Iránról még ma is viszonylag kevés, a sztereotípiákon túllépő hír ér el Magyarorszáig. A Bush elnök által a „Gonosz tengelyébe” sorolt közép-keleti nagyhatalom mint az igen szigorú vallási rendszabályokat bevezető és azokat kérlelhetetlenül betartó és betartató, fundamentalista iszlám erő jelenik meg. Persze ennek van közelmúltbeli háttere, de az USA-t a „Nagy Sátánnak” kikiáltó propagandaszöveg ellenére több kritikus kérdésben jócskán együttműködik a két ország. Ilyen például a keletről induló kábítószér-csempészet ügye, az afganisztáni Tali-

bánnal szembeni fellépés, vagy épp a szunnita Iszlám Állam elleni harc. Ezeket az összefonódásokat senki sem veri nagydobra, s a hírfogyasztókban jobbra csak a feszültséggel teli léggör nem épp hívogató hangulata csapódik le. Alaposabban boncolgatva azonban kiderül, hogy a vallási előírások, a kulturális szabályok, valamint a belpolitikai (belgazdasági) és a külvilágnak szóló lépések jelentős része is kifejezetten racionális e perzsa világban. Így akár még az iráni atomprogram mozgatórugói is érthetővé válhatnak... Hiszen itt egy 80 milliós ország, rendkívül fontos geopolitikai helyzetben, ko-

moly regionális vezetői szándékkal, ám nyelvi, vallásilag és etnikailag is szigetként, nem épp partnerekkel körbevéve. Sőt, kis túlzással az USA-val övezve (az Egyesült Államok szövetségesei, ill. befolyási területei révén)! És Irán e katonai-külpolitikai vonatkozásban atomhatalomként jócskán stabilabb és még magasabbra értékelt térségbeli szereplő lehetne. Mindennek árnyoldalairól mint veszélyforrásról, jócskán hallhatunk, ám arról alig, hogy a hatalmas belső energiaéhség messze felülírja az atommal kapcsolatos külügyi csatározásokat. A gazdag szénhidrogénkészletek kitermelése ugyanis

az exportbevételeket növeli, a belső energiaellátás pedig már középtávon sem megoldott (és az elképzelések szerint csak az atomenergia felhasználás lehet a gyógyír). Ez olyan feszültséget teremt, ami első számú belpolitikai kérdéssé is vált.

Ráadásul a perzsa lakosság túlnyomó részét már régen nem lehet az USA-val ijesztgetni (vagy épp sohasem lehetett), az értelmiség nyugat-orientáltsága nyilvánvaló, és akármely, ma gerjesztett ellentétet bármikor képes fölülírni a mély történelmi gyökerű síita–szunnita-szembenállás...

Változó külcsín

Az öltözködési szabályokon persze borzonghatunk: a rekkenő hőségben nem épp a legtökéletesebb egy fekete csador viselése, de ez már egyébként sem kötelező előírás. A városokban a legjellegzetesebb a testhez simuló, alakot jobban kiemelő kiskabát és a kendő, amely persze évről évre hátrébb csúszik a fejen, minél többet láttatva a sok gondal elkészített frizurából... Ráadásul a csador látványa más, az iszlám vallást követő országokban is

megszokott, és az sem egyedi vonás, hogy a Teheránban közlekedő metrószerelvényeknek némelyikén a „women only” felirat olvasható. Ez utóbbi sokkal inkább pozitív diszkrimináció – ahogy más országokban is. Kifejezetten biztonságos távolságot is ad azok számára, akik ezt igénylik.

Ahogy az iszlám világban mindenütt, a férfiak számára a lábszár takarása a megkövetelt (bár az igazi kemény időkben a zárt cipő is előírás volt).

Rövidnadrágban mutatkozva férfitársainkat is megsértjük, degradáljuk a férfiasságot. Iránban se próbálkozunk ezzel!

A fiatal lányoknál az évtizede még elképzelhetetlen smink is természetes, a kötelezően előírt kendő mind színesebb, és a kabát hossza is egyre csökken, általában csak combközépig ér. A legközelebb minden bizonyosan a magashégekben: 3500 méter fölött már nincs egyházi létesítmény és

ellenőrzés sem. A hegyi túrázók általában kendőt vagy fejedőt amúgy is viselnek, de vertikálisan mozogva mintha kigyalognának a jelen Iránból... Kifejezetten népszerű is az alpinizmus mindkét nem körében!

A tökéletes városi sminket néha csak a leraasztott orr „rontja el”, ami azt hirdeti, hogy tulajdonosa friss plasztikai műtéten esett át, és így az iráni szépségideálhoz még közelebb került.

LÉGYOTT

A majd' kétmillió Iszfahán középkori Si-o-se – „harminchárom” lyukú – hídja tökéletes búvóhely a szemérmes szerelmeseknek (balra)

EGYÉNISÉGEK AZ EGYENRUHA ALATT

Lánysztyál iszfaháni osztálykiránduláson (fent)

Az öltözködési szokások ugyanakkor már a repülön is meglepetést okoznak. Isztambulból felszállva például az Iránba igyekvő utas meglepve tapasztalja, hogy a sok előzetes figyelmeztetés ellenére abszolút európai módon öltözködő iráni hölgyekkel utazhat együtt, ám három óra múltán a leszálláskor körbenézve mintha kicserélődött volna az utazóközönség. (Legalábbis a csomagolást illetően, hogy aztán otthon újra csak

A ZAGROSZ HEGYSÉG LEGELŐIN

A perzsa népcsoportok közül néhány törzs ma is félmomad életet él: ilyenek a lorik, a bakthiarok és a kaskájok is (fent)

GÉPESÍTETT NOMÁDOK

A kaskáj törzs a téli és nyári szálláshelyei közt manapság teherautókkal vándorol. Az élőáru kirakodása már kézzel történik (jobbra)

megszabaduljanak a szép öltözeteket beborító – s egyszersmind a tolakodó pillantásokat is távol tartó – gúnyától.)

Mindezek mellett az is tény, hogy esetenként – kirakatjelleggel – a rendszer bekeményít: csak hogy felvillantsa, ki az úr, hogy a főként az Egyesült Államokban rögzített (nem véletlenül hívják a nagy kaliforniai várost errefelé Tehrangelesnek) iráni popzenét túlharsogva a fiatalok is meghallják,

ki dirigál (miközben a politikusok és a klérus tagjai között is mennek a hatalmi játszmák).

Az előítéleteket mindazonáltal rendkívül nehéz levetkőzni. A távolból felénk sugallt kép akár még olyan meggondolatlanságra is sarkallhat, hogy helyszíni elvegyülési céllal jelentős szakállal mutatkozon napbarnította arcunk. Városi környezetben korántsem jó ötlet: egyházi személyeket idézünk, kevesek örömére.

Hírelemzés és szunyókálás

A nyugati médiából szerzett benyomásokkal felvértezve a mecsetekben is meghökkentő élményekben lehet részünk. Templomi vallási áhítatra számítunk? Gyorsan felejtjük el! Az imaidőn kívül lenyűgözően pezsgő közegbe érkezünk (persze nemcsak az iráni mecsetekben).

Iszfahán – és egyébként egész Irán – egyik legfőbb mecsetjében, a mihrában (Mekka felé tájolt

imafülke, a mecset legszentebb része) a két ajatollah, Khomeini és Khamenei képére leszünk figyelmesek, ami persze önmagában nem meglepő, hiszen léptenyomon beléjük botlunk. Közelebbről azonban látható, hogy a kis színes nyomtatóval készült A3-as papírt nemes egyszerűséggel csak cellulxszal ragasztották oda. (Az imám viszonylag egyszerű – éppen ezért nem a díszes mecsetbe illő – székére vetett ké-

EMBERARCÚ ISZLÁM

Iszfaháni mollánk nem restellt modellt állni nekünk. A mecsetekben a nem muszlimokat is barátsággal fogadják (fent)

ÜDVÖZÍTŐ CSÓK

Mohamed próféta leszármazottait szentként tisztelik, sírhelyeik ma is népszerű zarándokhelyek (jobbra)

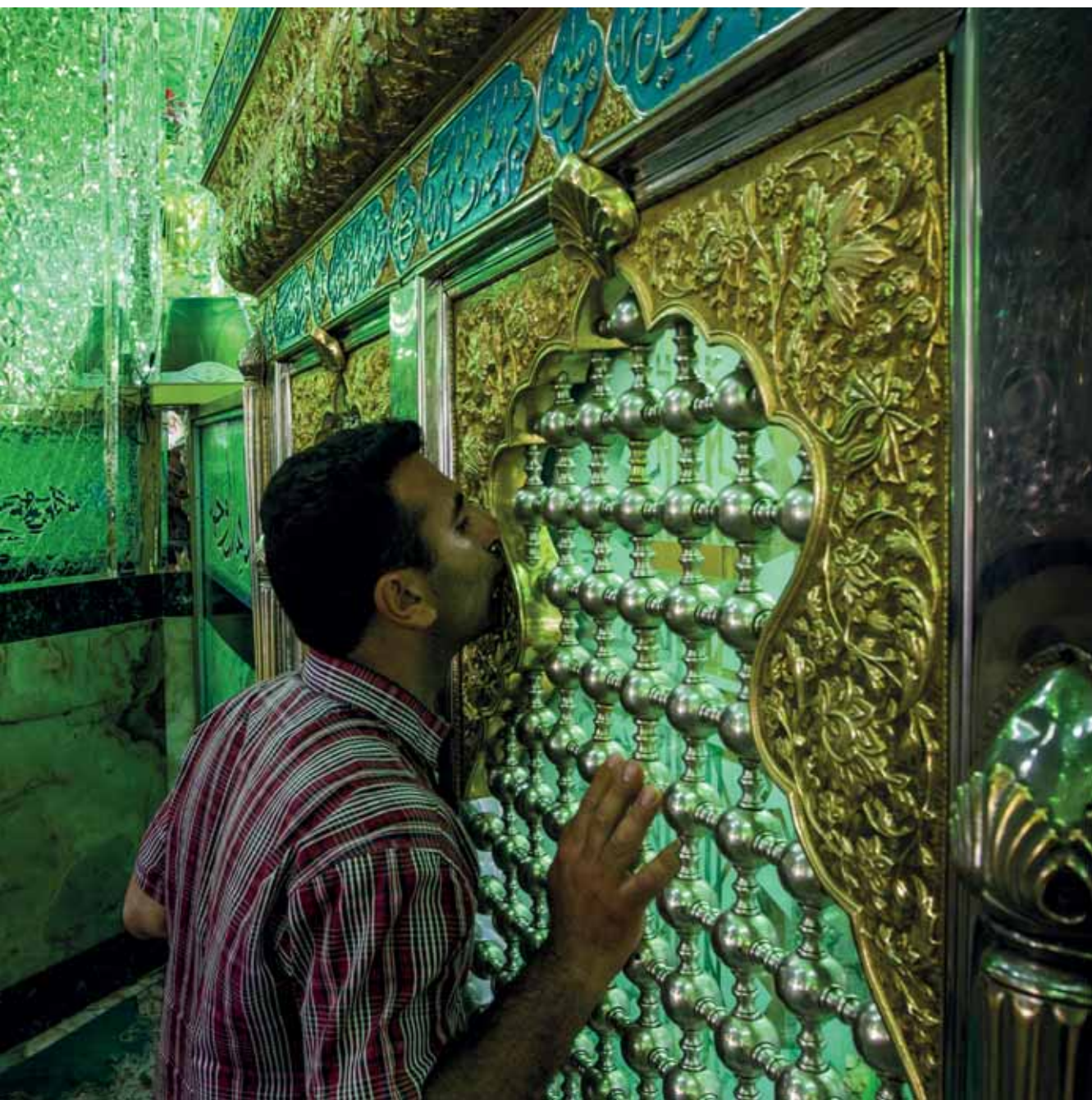

nyelmes pokrócra és a hanyagul mellétámasztott ventilátorról nem is beszélve.) Keleti lazaság és kényelem – még a legszentebb helyeken és a legfontosabb személyekkel kapcsolatban is.

Az Iránban is kiemelkedő forróságáról nevezetes Jazdban a péntek esti imára érkezünk. Bár felkészülünk, hogy nem engednek be a szertartásra, ám gond nélkül bejutunk a Péntek-mecsetbe. Az

est beálltával a nemcsak böjtre, hanem adakozásra is inspiráló Ramadánnak köszönhetően ételosztás kezdődik. Diszkréten félrehúzódnánk, ám kisvártatva megtalálunk, és igen bőséges vacsorát nyújtanak át ételhordóban.

Sirázban, a síiták egyik legszentebb helyén, a Sirág sah-mauzóleumban végre komoly biztonsági vizsgálaton esünk át: a csomagmegőrzőben le kell

adnunk a kamerákat és fényképezőgépeket, a hölgyeknek az egész testet elfedő kendőbe kell burkolóznuk. Ám bent, az átszellemülten imádkozók mellett a rászorulókat a szőnyegen elnyújtózza pihenni ki a nap fáradalmait, akár mély álomba merülve. Arrébb pedig a legújabb okostelefonjukat a mecsetben töltő fiatalokba botlunk. Ezen viszont egyáltalán nem kell csodálkozni, hiszen a síita mazuzóleumok és mecsetek a közösségi élet szinterei, ezért igencsak természetes, hogy kis csoportok az

árnyas falak közt pihennek, és beszélnek meg a legújabb híreket.

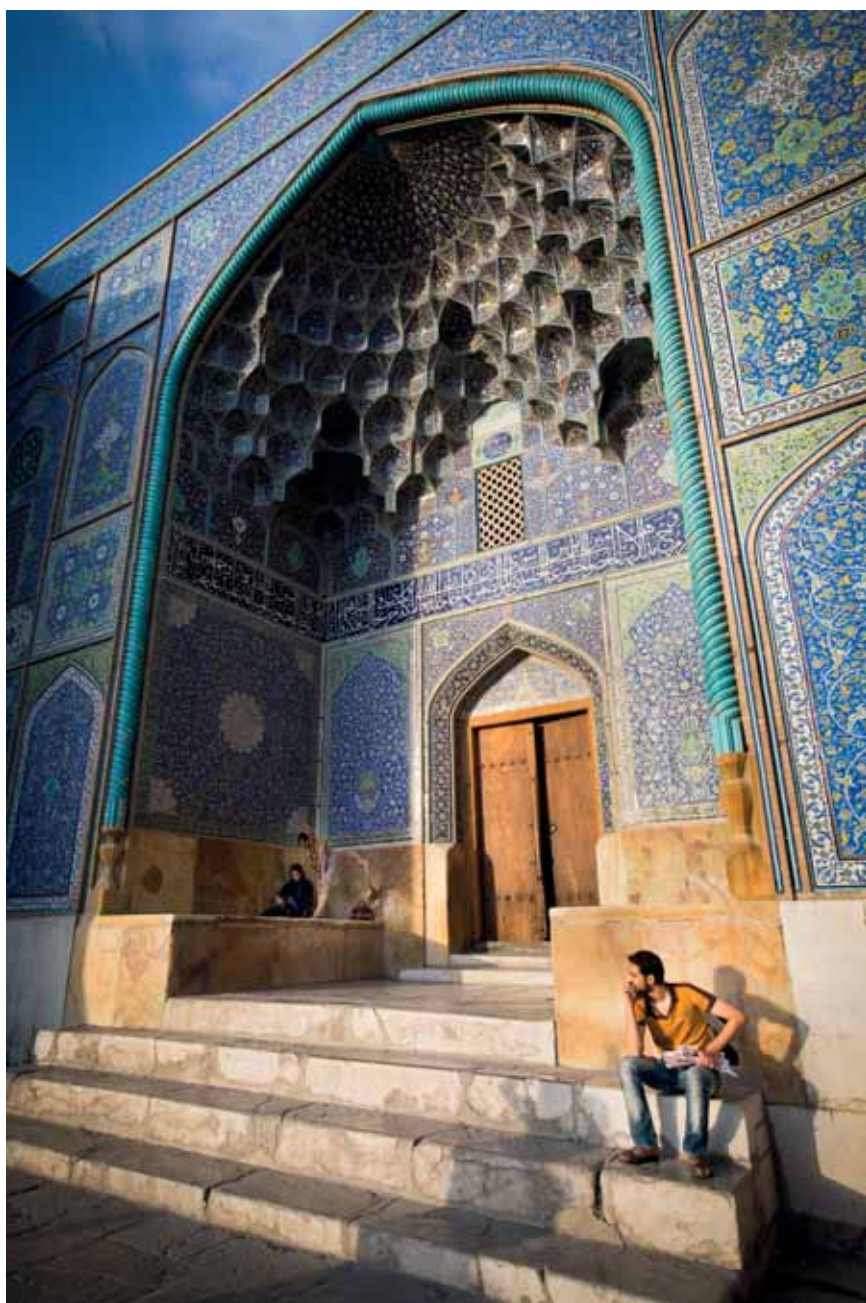
A mindennapos felfokozott vallásos hangulat egyedül a síiták legnagyobb iráni zarándokhelyén, Mashadban tapasztalható. A város közepén el sem lehet téveszteni az egyre bővülő mecsetkomplexumot, mely körül folyamatosan bontják a lakóházakat, hoteleket. (Azokat is, amelyeket még a forgalomban lévő útikönyvek is ajánlanak.) A földből pedig egymás után nőnek ki az újabbnál újabb vasbeton mi-

FELÜLNÉZET

Kashan egykori
hammamjának
(közfürdő) kupolái
(balra)

PERZSA PUZZLE

Tükrörcsempék
bontják darabokra
Aran va Bidgol
mecsetét
(előző oldalpár)

NAPIMÁDÓK

Az iszfaháni
Lotfolla-mecset
cseppkőboltozata
alatt
(jobbra)

naretek és mecsetek meg persze az újabb szálláshelyek is, hogy befogadhassák a néhai Reza imám sírházhoz érkező óriási zarándokarádatot. Ez a központi, éves ünnepen kétmillió ember csúcsosodik ki, de egy átlagos napon is tízezrek érkeznek a síremlékhez – a teljes síita világból. Ráadásul nemcsak élve, hiszen a frissen elhunytak hordágyon történő ideszállítására, a testek találkozására is régi hagyomány.

Az Iránban legliberálisabb és legellenzékibb Tegeránban az Imám Khomeini-mauzóleumban újra

szigorú a biztonsági ellenőrzés (számos, tömegeket vonzó szakrális helyen voltak robbantásos merényletek vagy kísérletek az elmúlt években). Bent persze zajlik az élet. A két véglet, ahogy mindig: a világ dolgait hevesen gesztikulálva elemzők csoportjai és a békésen szunyókálók közössége. A nők számára fenntartott részlegben a bevásárlásból nagy csomagokkal érkező asszonyok jobbára szintén a legfrissebb híreket tárgyalják.

Böjti kiskapuk

A böjt betartása elméletileg nem magánügy, hanem az állam által is megkövetelt kötelesség. Mivel hivatalosan az étkezőhelyek sem tarthatnak nyitva ilyenkor, így kevés nyilvános lehetőség kínálkozik a böjti fegyelem megszegésére. Az alkoholtilalom kérdése kissé hasonló ehhez: a muszlimok számára tilos a fogyasztás és a forgalmazás is, de Iránban nemcsak

muszlimok élnek. Az örmény templomokban pedig nyilvánvalóan mindig van szakrális célú bor...

Teheránban ebédidőben a nagy bazár közelében meglepően sokan igyekeznek dolgukra szendvicsekkel, kebabkölteményekkel teli zacskókkal. Az egyik mellékutcában a fal mellé húzódva rengetegen fogyasztják jóízűen a sarkon álló „zugszendvi-

cses” termékét. Egy kisebb téren néhányan nyugodtan falatoznak, míg mások sorban jönnek ki jól megrakott kebabos ételhordóikkal egy újságpapírral beragasztott üvegajtó mögül. Bent teljes sötétség és még a kintinél is nagyobb meleg, ugyanakkor kiváló illatok fogadnak. A sötétséget megszokva észrevesszük, hogy egy kassza van előttünk, ahol a

türelmetlen eladó már nyújtja is a kezét. Bizonyára csak egy menü van, így a kért összeget kifizetve egy titokzatos kéz már nyúlik is le a galériáról, és átadja az ebédet, majd sietősen kitessekelnek az utcára. A helyben fotózás és táplálkozás esélytelen, hiszen senkinek sem lenne jó, ha a Forradalmi Gárda is felfigyelne e pótolhatatlan szolgáltatásra.

IGAZÍTÁS

Szőnyegambulancia
a kashani bazárban (balra)

A LASSÓSÁG DICSEJÉTE

Abjané vörös vályogházai közt autók nem férnek el. A falucska idillje még a 80-as években Kanadába emigrált, egykori helybélieket is hazavonzza (fent)

Szőnyegek után járva benézünk a bazar egyik üzletébe. A rendkívül kedves és egyáltalán nem tollakodó perzsa kereskedő-magatartáshoz hozzá szokva itt már az árus ideges pillantása is meglep. De nem hibáztatható: hirtelen épp csak el tudta rejteni ebédjét a váratlan vendégek elől. Miután látja, hogy külföldi érdeklődők vagyunk, érezhetően megnyugszik és vissza is teszi az asztalra a félbe hagyott szendvicset.

TAPINTHATÓ KIRAKAT
A shirazi bazárban
semmit sem rejtenek
véka alá

 FM 105.9
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
NÁNAY MIHÁLY
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

Iránban már továtűntek a forradalom és Khomeini ajatollah – nemrég az Argó akció című amerikai film által is felelevenített – szigorú évei. A Nyugaton kialakult, maradi, szigorúan vallásos, fekete csadoros világról alkotott kép már jó ideje revízióra szorul. A helyzet természetesen messze áll a demokráciától, még inkább a szekularizációtól, de az országra semmiképp sem lehet a „Gonosz tengelyeként” gondolni, még egy politikusnak sem, amit mi sem támaszt alá jobban, mint az, hogy az Iszlám Állammal szemben a nyugati világban is egyre többen Iránt látják az egyetlen megfelelő, elfogadható ellensúlynak e térségben. ☺

FOTÓTÚRÁK A MESÉS KELETRE 2015

PERZSIA (ÁPRILIS)

KIS-TIBET
(OKTÓBER)

Juhász Balázs és Szabó Zoltán,
Kelet fotográfusainak
szakmai vezetésével,
kincseket hozhatsz haza...
képekben, lélekben.

Részletes útterveinket,
galériáinkat, keresd
honlapunkon!
Légy Te is az útitársunk!

RAJASTHAN
(NOVEMBER)

GEPÁRDFÖLDÖN ÁZSIÁBAN

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: BALÁZS ISTVÁN (BALU)

Irán manapság már messze nem annyira elérhetetlen, mint a nyolcvanas-kilencvenes években, de ha letérünk a turisták által kitaposott útvonalokról, és olyan helyekre indulunk, ahol idegenek nagyon ritkán tűnnek föl, bizony érhetik az embert meglepetések. Északkelet-Irán – természetbúvár-szemmel – több okból is különleges helyszín. A terület természetvédelmi jelentősége kiemelkedő, ugyanis itt talált utolsó menedékre a gepárd ázsiai alfaja. Itt vezet az évezredes múltú Selyemút, de madártani szempontból is tartogat meglepetést e vidék. Irán egyetlen bennszülött madárfaját, a Pleske vagy perzsa földi szajkót is ezen az élőhelyen kell keresnünk

آهسته

محل عبور یوز پلنگ

اداره محیط زیست گلستان

A mára 80 milliós lélekszámot is elérő Irán fejlődését számos tényező hátráltatja, mégis a hétköznapok majd' bármely szintjén komoly változások tapasztalhatók. A buszon megismert egyetemisták szívesen adnak szállást az idegennek, és nemcsak azért, hogy informálódjanak a külvilágról, hanem egyszerűen baráti érdeklődésből is. A többnaposra sikerült baráti eszmecsere során olyan rejtett értékek is napfényre kerülnek, mint a szekrény legeldugottabb részén megbújó, házi készítésű sör. Ám az a látogató, aki esetleg rövidnadrágban mutatkoznék, a forró utcai forgatagból katonai kísérettel indulhat hosszút venni a legközelebbi boltig. Persze az ottani kínálatban az amerikai zászlós alsónadrág jelenléte jól mutatja a fiatalok igényeit...

A sivatag

Északkelet-Irán tájképét alapvetően a Dasht-e Kavir (A sós agyagsivatag) sivatagos és félsivatagos élőhelyei határozzák meg. A területen számos védett területet jelöltek ki, ezek egyike a Khar Turan Nemzeti Park, melynek egyik legféltettebb kincse az ázsiai gepárd. A majdnem 1,5 millió ha-os terület e gyors lábú bajnok egyik utolsó menedéke. A kameracsapdák felvételeinek elemzéséből világossá vált, hogy a nemzeti park területén napjainkban már csak alig egy tucat él ebből a gyönyörű állatból.

A helyiektől megtudjuk, hogy az utak mellett lévő táblákat nem véletlenül helyezték ki: átlagban

SZABÁLYTALAN ÁTKELÉS

Az itt élő gepárdokhoz hasonlóan a perzsa földi szajkók sem ismerik a közlekedés ember diktálta szabályait. Gyakran találhatjuk elcsapott madarak tetemeit az út mentén. Persze őket fotózni már jóval nehezebb feladat...

VIGYÁZAT, GEPÁRD!

A közutak mellett számos ilyen figyelmeztető táblával találkozhatunk. A táplálékállatok számának csökkenése és az egyéb ragadozókkal folytatott versengésben az állat rákényszerül arra, hogy szürkületi időszakokban is vadásszon. A gepárdosbalesetek, döntően ezekben a szürkületi órákban történnek az úton (előző oldalpár)

félévente egy-egy gepárd az autók kerekei alatt végzi. Mindez pedig különösen figyelmeztető: e fenséges élőlény létét a közlekedés is súlyosan veszélyezteti – nemcsak az élőhelyek és a táplálékállatok elvesztése.

Korábban a perzsa golyvás gazella volt a gepárdok kiemelten fontos táplálékállata, melynek állományait sokszor esztelen vadászatokon mára „sikerült” minimális szintre csökkenteni. A sivatag hasznosítható növényzetét tekintve pedig a túltartott mezőgazdasági haszonállatok komoly vetélytársai a megmaradt gazelláknak.

A TÖBBÓRÁS SIVATAGI TEKERÉS KIVÁLÓ ALAKFORMÁLÓ IS EGYBEN

Biciklivel nekivágni az ismeretlennek, mindig tartogat meglepetéseket – főképp, ha a járművek nincsenek megfelelő állapotban

Persze az ázsiai gepárd vesszőfutása már jóval korábban elkezdődött, és a korábbi óriási elterjedési területének – amely hozzávetőleg Törökország és India között húzódott – töredékére szorult vissza. A múlt század hetvenes éveiben még kb. 200 egyedet feltételeztek a szakemberek, mára azonban mindössze 70-80-ra becsülik az egész ázsiai állományt. És számuk folyamatosan csökken. Az az egyszerű tény is mutatja a kedvezőtlen helyzetet, hogy a kihelyezett kameracsapdák száma nagyobb, mint a segítségükkel megfigyelt állatok száma... Szerencsére minden szinten komoly erőfeszítéseket tesznek a faj megmentése érdekében. Ilyen többek közt az a kezdeményezés is, hogy az országban 2006 óta minden év augusztus 31-e az ázsiai gepárd napja! Mindezek mellett e veszélyeztetett faj túlélése rendkívül bizonytalan.

E sivatagi vidék egy másik, jóval kevésbé veszélyeztetett, ám különleges faja Irán egyetlen endemikus madara, a Pleske vagy perzsa földi szajkó, amely bolygónk négy földi szajkófajának egyike. Ezek a kizárólag Ázsia belső részein élő madarak a talajon érzik igazán elemükben magukat. A perzsa földi szajkó tojója évente 3–6 tojást rak, melyek je-

lentős része a terület nagy testű, akár 1,5 métert is elérő hüllője, a sűrű varánusz gyomrában végzi. A faj hosszú távú fennmaradása egyelőre nem forog veszélyben, de a természetes ellenségek mellett a közlekedés ez esetben is jócskán szedi áldozatait. Mivel e madár az ornitológia világában igazi kuriózumnak számít, így akár eurózekekért szervezett utakon is érkeznek madarászok pl. Skandináviából, hogy láthassák e kis tollas figurákat.

Az éjszakát Ahmedabadban, egy kedves iráni családnál töltjük, akik minden teketória nélkül biztosítanak szállást, vizet és finom vacsorát, nem mellesleg még két biciklit is kerítenek! Az éjszaka leple alatt rohángáló óriási sivatagi csótány (a csótányok mintegy 4500 fős közösségéből) felvillanyozza az örökké újdonságokra éhező, botcsinálta biológust.

A biciklivel kora reggel indulunk útnak, hogy elkerüljük a kínzó forróságot. A felfedezésre váró terület a Touran Vadvilág Rezervátum, illetve annak is az elérhető távolságban lévő peremterülete. A vidék egyik legérdekesebb része a sivatagba északról érkező folyó, amit a rajta átívelő egyetlen közúti híd után néhány tíz kilométerrel el is nyel.

FOTÓ: IRANIAN CHEETAH SOCIETY

ÉSZAKKELET-IRÁN ÉLŐHELYEI

FORRÓ NYOMON

Ezt a lábnyomot nagy valószínűséggel egy leopárd hagyhatta, mikor a környék egyetlen folyójához érkezett, hogy szomját oltsa. A lábnyom megtalálása egyben az út egyik legizgalmasabb „felfedezése” is volt

KAMERACSPDÁS FELVÉTEL

A GEPÁRD ÁZSIAI ALFAJÁRÓL (balra)

ÍGY FEST AZ IRÁNI–TÜRKMÉN HATÁR DÉLI OLDALA,

az északi képek megsemmisítésre kerültek. Az erősen felszabdalt területen bármilyen zöld vegetáció nagy kincs (lent)

 Azdasági rádió **FM 105.9**

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:

BALÁZS ISTVÁN (BALU)

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

Vízének sótartalma folyóviszonylatban rendkívül magas, de a környék vadállatai így is szívesen látogatják. A helyszínt kitartó tekeréssel érjük el, ami Iránban a közlekedés egy meglehetősen ritka válfaja, főkepp városon kívül. Az autóval közlekedők nem is nagyon értik a kietlen területen használt drótszamarak felbukkanását. A száraz sivatagi levegő próbára is teszi a csapat női tagját.

Nem kell sokáig keresgelnünk, hogy megpillantsuk a leggyakoribb itteni tollas élőlényt, a földi szajkót. Ragadozó madarak viszont jóval kisebb számban képviseltetik magukat, így egy-egy pusztai ölyv már felvillanyozza kétszemélyes „expedíciónk” tagjait, különösen az erősebbik nem képviselőjét. A folyóhoz, mint érdekes és izgalmas élőhelyhez nagy reményekkel felvértezve érkezünk, de minden teljesen kihaltnak tűnik. Valószínűleg a június végi időpont már túl késő ahhoz, hogy pezsgő madárvilággal találkozzunk. Nem adjuk fel, és az iszapos részeken nagy testű emlősök lábnyomaira bukkanunk. Több fajt is elkülönítünk, de a határozásuk már nehezebb feladat. Abban azonban biztosak vagyunk, az egyik egy nagymacskától származik!

Útban a türkmén határ felé, menetrend szerinti járatot ugyanúgy igénybe veszünk, mint a helyiek kedves gesztusát, hogy bármilyen jelzés, integetés nélkül felveszik az útszéli állókat. Maga a határ dinnymag-köpésnyire, de ez nem zavarhatja a madarászt! Az iráni határőrök azonban jól végzik dolgukat, és hamarosan vendégszeretüket élvezhetjük. Határozottak, de kedvesek, így bár pár határ menti élőhelyfotóval szegényebben, ám néhány szelet dinnymag-gazdagabban, szabadon távozhatunk. A folyóvízben még sikerül egy sikrát (a hazai karvaly megfelelőjét) megpillantanunk. Mellesleg az iráni-türkmén határvidék történeti érdekessége, hogy az 1950-es években valahol itt lőtték ki az utolsó kaszpi tigrist. A 21. századi genetikai vizsgálatok bebizonyították, hogy az itt élt tigrisek gyakorlatilag a szibériai tigrissel azonos fajnak tekinthetők, és annak a legnyugatibb elterjedésű populációját alkották.

Golestan, az ERDŐ

Mindenképp nagybetűkkel! A terület elsőként kapott védeltséget és nemzeti parki státuszt Iránban. Különleges elhelyezkedésének, klímájának köszönhetően élővilága rendkívül színes. Az Elburz-hegyvidéken átlagosan 1000–1400 m magas fekvő terepen perzsa leopárd (melyből összesen mintegy 550–850 egyed él Iránban), farkas, barnamedve is él, és persze nagyszámú, főként erdei madárfaj. A Kaszpi-tó felől érkező nedves légtömegeknek köszönhetően a csapadék megoszlása egyenletes, és akár 700 mm is eshet egy évben – ellentétben a délebbre, a hegység túloldalán fekvő sivatagi élőhelyekkel. Uralkodó fafaja a tölgy, mégpedig döntően a gesztenyelevelű töl-

gyek. Mivel Iránban gyakorlatilag ez az egyetlen, nagy kiterjedésű, valódi erdőség, ezért rendkívüli népszerűségnek örvend az egyszerű piknikre vágyók körében. Szerencsére a tömeges látogatás döntően csak egy szűk, völgyi területre szorítkozik, a már energiabefektetést igénylő, nehezebben megközelíthető helyek védve vannak a zöldre áhítozó „kirándulóktól”.

A zsúfolt völgyből felkapaszkodva szembetűnik az erdők kiváló, már-már őserdő jellegű minősége, és nem sokáig kell bolyongani ahhoz sem, hogy medve lábnyomaival találkozunk. A vadászat teljes hiányának köszönhetően pedig a helyi vadászok gyakorlatilag kézből etethetők.

ÉRINTETLEN VADON
A fotó csak kevésbé képes visszaadni, hogy milyen vadregényes és őserdei jellegű a Golestani Nemzeti Park területén található rengeteg. A hazai agyonkezelt és hollygatott erdeink után felüdülés egy valódi erdőben csatangolni

NEM KELL SOKAT KERESGÉLNI, HOGY BARNAMEDVE-LÁBNYOMRA AKADJUNK

Persze, egy személyes találkozó már jóval izgalmasabban is alakulhat

**Különleges körutazások
Kis létszámú csoportok
Szakértő idegenvezetők**

IRÁN, A MESÉS PERZSIA

9 nap **297.000 Ft-tól**
2015.03.05., 10.23.

**ÜZBEGISZTÁN,
A SELJEMÜT NYOMÁN**

9 nap **275.000 Ft-tól**
2015.04.07., 05.11., 09.15., 10.23..

MONGÓLIA ÉS A BAJKÁL-TÓ

15 nap **645.000 Ft-tól**
2015.07.07.

KIRGIZISZTÁN ÉS KÍNA

14 nap **568.000 Ft-tól**
2015.06.14.

**A KAUKÁZUS GYÖNGYSZEMEI
- Örményország, Grúzia, Azerbajdzsán**

13 nap **395.000 Ft-tól**
2015.09.19.

1067 Budapest, Teréz krt. 33.
Tel: +36 1 354-3996 • Fax: +36 1 354-0874
email: info@1000ut.hu
www.1000ut.hu

Damavand – a hegy, ami most (le)győzött

A Damavand 5671 méteres magasságával nemcsak Irán, de a Közép-Kelet legmagasabb hegye is. E szunnyadó rétegvulkán utolsó kitörése még a piramisok építése előtt, jó 7000 éve zajlott. Az elmúlt évszázadokban valószínűleg nagyon kevesen vállalkoztak nemcsak a Damavand, de más hegyóriások megmászására is – a legtöbben direktben „kapták” az outdoor-életérzést, munka közben vagy egyszerűen a hétköznapi során. Az első, hivatalosan feljegyzett Damavand-mászóra 1837-ig kellett várni: W. T. Thomson jutott fel a csúcsra.

Azóta a helyzet jelentősen megváltozott, különösen az utolsó 10 év hozott drámai átalakulást, és a nyári hétvégeken nyugodtan ki lehet tenni a „Megtelt!” táblát. Ilyenkor naponta akár több száz turista is próbálkozik a perzsa mitológiában is helyet kapó, ősi vulkán meghódításával. A népszerűség egyik oka, hogy a fővárostól, Teherántól mindössze 70 kilométerre található, így a sokmillió város kalandra vágó tömegei kis utazással könnyen eléri. De legalább ennyire fontos, hogy ebben a magasságban már nincs vallási ellenőrzés, így az ellenkező neműek szabadon ismerkedhetnek egymással az oxigénhiányos környezetben.

Persze a látogatók igényei egyre magasabbak, és nőttön-nő a hegyre gyakorolt ökológiai nyomás a legnépszerűbb és egyben legkönnyebben mászható déli oldalon. Valójában még mászni sem kell, csak gyalogolni a jól aprózódott kőtörmeléken. A felhalmozódó szemét elszállításra 4000 méterről nem bevett gyakorlat, így étetással szabadulnak meg a hulladéktól, vagy egyszerűen lepakolják egy átnyaraló hófolt tövébe.

Madárvilága még mindig varázslatos, tele például havasi előtagos (-pinty, -csóka, -szürkebegy) magashegyi fajokkal, vagy épp a kaszpi királyfogollyal, ami sok madarász listáján előkelő helyen szerepel. Persze, aki a szárnyas ragadozókat kedveli, annak a fölötté köröző 3-4 példány szirti sas és egy öreg tollruhás saskeselyű felbukkanása a legvérforralóbb!

Kezdő hegymászóként viszont elkövettük azt az „apró” hibát, hogy akklimatizáció nélkül „szaladtunk” fel a 4200 méteren álló utolsó menedékházhoz. Itt érttem meg éjjel 11 óra körül, hogy a hegyibetegség létező dolog, és e magasságban az embernek már minden lépését érdemes megfontolnia. A sátor felállításának sikerét úgy értékeltem, mintha egy nagyon komoly úrhajóskiképzést teljesítettem volna, extrém körülmények között. Komoly fejfájással, hányingerrel és legfőképp mozgászavarral sikerült a „produkció”, teljes sötétségben. Ezek mind gyakori tünetei az oxigénhiányos állapotnak 2500-3000 méter fölött.

A kétéjszakás sátras akklimatizáció már nem adott elég lendületet 4200 méteren, így fel kellett adnunk a mászáskísérletet. Vigasztalásként a néhány éve épült „hüttében” sikerült elfogyasztanunk életünk legdrágább rántottáját, ami a környékre tévedt nyugatiakra specializálódott „szakértők” szakmai tudását dicséri. ☺

FELHŐK FÖLÖTT – FÉLSIVATAG

A Kaszpi felől a völgyekbe kúszó felhők fölé emelkedő vonulatok már alig kapnak az éltető csapadékból (fent)

A HAVASI CSÓKA, A MAGASHEGYSÉGEK HÓHATÁR KÖRNYÉKI MADARA

Három kontinensen is megtalálható. Itt éppen a helyi „hüttéből” kirakott vacsora maradványaira csap le, leleményesen. Valószínűleg nem első alkalommal...

EGY KLASSZIKUS

Még épp havas kép a Damavandról, nyár közepén (jobbra)

⊕ SZÖVEG: SZIGETI-BÖRÖCZ FERENC

ELFEK, TROLLOK ÉS HIPSZTEREK NYOMÁBAN IZLANDON

Eldborg, Kirkjufell, Helgafell – már igazából a repülön feltűnhetett volna, hiszen az izlandi légitársaság gépei jellegzetes hegyekről kapták nevüket. Csak azt furcsálltam, hogy a járaton minden második turista nem bakancsot és túraruhát viselt, hanem olyan volt, mintha egy menő londoni buliba igyekezett volna...

Elfek és hipszterek

Én is – mint minden Izlandra érkező bakancsos látogató – elsősorban füstölgő vulkánokat, gejzíreket és gleccsereket akartam látni. De ahogy a repülőtérrel megérkezem az ország egyetlen urbánus vidékére, Reykjavíkba, szembetűnik, hogy még itt is minden a táj erejét, rideg szépségét hirdeti. A város szimbóluma, a dombtetőre épült Hallgrímskirkja betonból készült, óriási temploma ugyanis nemcsak a bazaltoszlopokat idézi meg, hanem Izland egyik leglátványosabb hegycsúcsát, a Hraundrangit is.

A táj kultúrára és emberi lélekre gyakorolt hatását végül akkor értem meg teljesen, amikor a sokadik „felvilágosult” izlandit hallok beszélni az elfekről, Izland rejtett kis lényeiről, akiknek gyakran még kis házakat is építenek. Az elfek általában a föld alatt, legtöbbször sziklákban, hegyekben laknak, de megtalálhatóak tavakban, öblökben is. Számos vonásukban hasonlítanak az emberekre. Születnek és meghalnak, saját otthonaik vannak, zenélnek, esznek-iszznak, sőt templomuk is van (igen, a kereszténység ennyire mély gyökeret vert a vikingek által benépesített Izlandon). Ugyanakkor természetfeletti erővel bírnak. Feldühíteni nem tanács őket, segíteni viszont áldást jelent.

Tudományos szemmel könnyű megérteni, hogy az elfek a tudatalatti kivetülései, saját éniük rejtett, vagy éppen rejtegetni kívánt részét jelképezik. Ez tükröződik vissza eredetmítoszukban is, miszerint az elfek Éva azon gyermekeiből származnak, akiket el akart rejteni Isten elől. De Isten úgy gondolta, hogy ha az ember el akar rejteni valamit előle, akkor láthatatlanná teszi azt.

Az izlandi tájat keresztül-kasul átszövik a mondák és mesék, szinte minden öbölre és hegyre jut egy. Az elfekben való hit annyira erős, hogy az 1930-as években a Reykjavík melletti Kópavogur településen még egy útépítés is leállt,

Az elfekben való hit annyira erős, hogy az 1930-as években a Reykjavík melletti Kópavogur településen még egy útépítés is leállt, mert mindenféle rejtélyes balszerencse miatt nem sikerült egy állítólag elfek által lakott dombot átvágni.

KÁVÉKULTUSZ

Északon általában lassan, rituálészerűen isznak – rengeteg kávét. Az idősek a régi módi szerint a cukrot néha még nem a kávéba, hanem a szájba rakják, s azon keresztül szűrcsölik a nedűt. Állítólag Björk első együttesének neve (Sugarcubes) is ebből ered

FOTO: HEILING ZSOLT

mert mindenféle rejtélyes balszerencse miatt nem sikerült egy állítólag elfek által lakott dombot átvágni. Sőt, ezt követően az 1980-as években újratelezett építkezés is megállt hasonló okok miatt! Az eset nem egyedi: elfek lakhelye okán még 2013-ban is megakadályozták építkezést Izlandon.

A főváros kikötőjében alig várom, hogy megpillantsam a Snæfellsjökull jég-sapkájával koronázott Snæfellsnes-félszigetet. Éppen esik azonban, s az előrejelzés sem sok jót ígér. Bánatnak azonban nincs helye, legalább nagyobb esély lesz megpillantani egy elfet.

TROLLKODÁS

A gazdag izlandi folklór legismertebb alakjai a trollok, világhírűvéket minden bizonnyal a Gyűrűk urának köszönhetik, de egy nem épp pozitív internetes magatartás is róluk kapta a nevét...

FOTÓ: HEILING ZSOLT

NAGYVÁROSI LÁTKÉP

Reykjavík a tenger felől. A város nevét adó hévízforrásoknál (Reykjavík – füstölő öböl) ma már meghatározóbb tájélem a Hallgrímskirkja, amely egyszerre idézi a bazaltoszlopokat és Izland egyik látványos hegycsúcsát, a Hraundrangit

Az esti Reykjavíkban ott találok magam ismét egy rakás, angolszász értelemben vett hípszter között, akik már a repülőn is feltűntek. Mintha ők egy másik Izlandra érkeztek volna, mint én! Egyenesen furcsán érzem magamat ormóttan bakancsomban a sok, vastag keretes szemüveget viselő, elegáns és menő arc között, akik könyvesboltból kocsmába zarándokolva fedezik fel az izlandi kultúrát. Jó-jó, tényleg hatalmas élet van Reykjavíkban, igazi kulturális forradalom, s minden utca rejt egy olyan fotós- vagy könyvesboltot, amelyet minden művészlelkű kamasz megálmodik magának. De akkor is! Eljönni Izlandra városnéző kirándulásra!?

FOTÓ: EXTERRA

Kísértetek igenis léteznek!

A Snæfellsnes-félsziget déli részén nyílik Dritvík öble, ahol még ma is látható az a négy kő, amely rendhagyó módon mesél Izland múltjáról és jelenéről. A mára már teljesen kihalt öböl ugyanis a 16–19. sz.-ban Izland legjelentősebb halászati központja volt, naponta 60-70 hajó is kifutott a veszélyes vizekre. Attól függően alakult ki a hierarchia a legénységben, hogy ki tudta megemelni a 154 kg-os, a 100 kg-os, az 54 kg-os és végül a 23 kg-os követ!

Am egy misztikusabb történetről is ismert az öböl. Történt egyszer, hogy pár halász egy elhunyt nő testét használta csalinak (nos, nem csoda, ha a zord északi táj és a hiedelemvilág a híres skandináv krimiknek is ihletet ad). Mindennap hatalmas zsákmánnyal tértek vissza, míg más hajók alig fogtak valamit. A bűnös hajó azonban egy napon elsüllyedt, a legénység mind odaveszett. Mondják, hogy a közeli barlangból régen holttesteket mosott ki a víz, s még ma is rejtélyes hangok hallatszanak az üregekből.

A tenger zúgásán túl mást most szerencsére nem hallok, azonban az öbölben néhány egykori ház alapja még ma is kivehető. Van pár hasonló, elhagyott öböl Izlandon, sőt, akad olyan is, ahol egy komplett halfeldolgozó gyárat hagytak ott az elmúlt évtizedekben (Djúpavík). Mindennek hátterében sokszor a világtengerek túlhalászása áll.

Az egykor hangos és virágzó Dritvík öblébe manapság viszont épp makulátlan fehér pallóút vezet le. A kissé tájidegen elem jelzi, hogy – a fentiektől talán nem is függetlenül – Izlandon az elmúlt években a turizmus legalább olyan erős ágazattá nőtte ki magát, mint a halászat.

Szent helyek, sagák

A Snæfellsnes-félsziget északi részén, Stykkishólmur mellett emelkedik Izland Szent Hegye, a Helgafell. A mindössze 73 méter magas kiemelkedésen egykor Thor istent imádták, majd Snorri Þorgrímsson, Izland korai történelmének egyik meghatározó vezetője a 10. században templomot építtetett a tetőre, amelynek romjai a mai napig is látszanak. Az Izland korai történelmét család- és nemzetségtörténeteken keresztül elmesélő sagákban is kitüntetett helyen szerepel a Helgafell, az izlandi idősök kedvelt zarándokhelye, ahol – ha az elő-

Történt egyszer, hogy pár halász egy elhunyt nő testét használta csalinak (nos, nem csoda, ha a zord északi táj és a hiedelemvilág a híres skandináv krimiknek is ihletet ad).

GYEPSZÖNYEG ALATT

A ma már műemlék-
védelem alatt álló
Sel farm Izland déli
részén, Skaftafellben.
A barátságos troll
valahol itt segítette
Bjarni nehéz életét.
Sel utolsó lakója
(1946-ig) Runólfur
Bjarnason volt, az
izlandi névadási gya-
korlat szerint Bjarna
fia, Runólfur. Lehetsé-
ges, hogy a történet-
beli Bjarni leszármá-
zottja...

(jobbra lent)

IZLAND SZENT HEGYE, A HELGAFELL

Kívánságaink teljesüléséhez a feltételek: meghatározott helyről kell indulni, a tetőn álló templomromig egyetlen szót sem szabad kiejteni, nem szabad hátrafordulni, a romnál kelet felé fordulva kell kivánni. És persze senkinek sem mondhatjuk el, hogy mit kívántunk...

írásoknak megfelelően kívánunk valamit – valóra is válik. De hát ez nyilvánvaló ott, ahol az ősiség úton-útfélen tetten érhető, hiszen a sok évszázados sagák szereplőinek leszármazottai a mai napig élnek – gyakran ugyanott, ugyanazokon

... hiszen a sok évszázados sagák szereplőinek leszármazottai a mai napig élnek – gyakran ugyanott, ugyanazokon a farmokon, ahol a réges-régi történetek játszódnak.

a farmokon, ahol a réges-régi történetek játszódnak. Ám az is különösen érdekes, ha egy izlandival indulunk országkerülésre: gyakorlatilag minden megállónál, minden helyszínen ismerősökkel fog találkozni, a rokoni szálak át- meg átszövik az országot, mindenhez történetek és események kapcsolódnak, és erről úgy beszélnek, mintha a minap zajlott volna – pedig jó egy évezredet ölelnek át!

IZLAND LEGHÍRESEBB TROLLJAI
A sziget déli részén Vík közelében magasodó Reynisdrangur szikláit. A viharok marcangolta izlandi óceánpartot egyébként mitológiai lények, a Sas, az Óriás, a Sárkány és a Bika védik, alakjuk még a Parlament épületén is feltűnik

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

Trollok, vízesések – és a világ első Parlamentje

Ezek a hegyekben élő, sokféle méretben és formában leírt gargantuai lények kétségtelenül a megszilárdult láva félelmetes alakzataiból keletkeztek az emberi elmében.

ISTENEK VÍZESÉSE

Bár a Goðafoss elsősorban a saga-irodalomból ismert, népszerű folklórtörténetek is kapcsolódnak hozzá. Szépsége és ereje mellett talán ezért is olyan népszerű a látogatók körében

Aki életében először végignéz egy végtelen lávamezőn, rájön, hogy az izlandi folklór félelmetes trolljai igenis léteznek. Ezek a hegyekben élő, sokféle méretben és formában leírt gargantuai lények kétségtelenül a megszilárdult láva félelmetes alakzataiból keletkeztek az emberi elmében.

Kedvenc trollsztorim a híres Goðafosshoz, az Istenek Vízeséséhez kapcsolódik. Mint mindenhol Izlandon, természet vegyül történelemmel és hiedelemmel itt is. A vízesés nevét onnan kapta, hogy

amikor i. sz. 1000 körül Þorgeir, a világ első Parlamentjének (Alþing, Reykjavíktól 40 km-re északkeletre) törvénymondója meghozta a kereszténység felvételéről szóló nevezetes döntését, útban hazafelé ebbe a vízesésbe dobta be pogány fétiszeit.

A Grettir Saga azonban egy jellegzetes izlandi trolltörténetet is elmesél a vízesésről. A közeli tanya, Bárðardalur arról volt híres, hogy karácsonykor, amikor a ház népe misére ment, a hátrahagyott őr rendre eltűnt. Egy alkalommal a törvényen kívüli Grettir Ásmundarson is szerencsét próbált e szerepben. Az éj sötétjében egyszer csak egy rettenetes troll jelent meg, s elrabolta. A vízesésnél azonban Grettir levágta a troll egyik karját, aki aztán a vízbe fúlt. Megmenekülése után Grettir elhatározta, hogy megkeresi a trollbarlangot. A vízesés mögött meg is találta. A bent lakó óriás trollt nehéz harcban legyőzte, az ott talált

STRYTUR

A felföldi kráter környéke is a külső és belső erők harcának páratlan helyszíne.

Megismerve a folyamatosan változó, többnyire vad tájat, könnyen megérthető, hogyan és honnan merít a gazdag izlandi folklór

emberi csontokat pedig a pappal eltemettette. Természetesen a hely kincset is rejtett, de ennek sorsáról a hagyomány nem emlékezik meg. Bárðardalur mindenestre többé nem háborgatták a trollok.

A fehér éjszakák derengő fényében a Mývatn-tóból kiálló sziklaalakzatokat bámulom, és ismételten megbabonáz a folklór. Élt itt a hegyekben egy troll, aki az éj leple alatt járt le a tóhoz halat fogni és lopni a halászoktól. Egy éjszaka azonban az egyik bátor halász kint maradt a vízen, hogy meglesse a tolvajt.

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:

SZIGETI-BŐRÖCZ FERENC

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

A STÓRA-VÍTI KRÁTER
Az aktív Krafla vulkáni övezet ma is vulkáni kísérelenségekkel teli. A középkor embere a hasonló vulkáni tájak láttán a Poklot és az ördögöket emlegette. A háttérben a Krafla nevű geotermikus erőmű gőzkéménye látszik

FOTÓ: EXTERRA

FOTÓ: EXTERRA

HVERFELL KRÁTERE A MÝVATN-TÓ MELLETT
Dimmuborgir (Sötét-kastélyok) lávamezején él a 13 Yule Lad, azaz a Télapó izlandi megfelelői. Egy troll-asszony gyerekeiként zsémbes anyjuk elől menekültek ide. Ők látogatják meg a karácsonyt megelőző 13 napon át az izlandi gyerekeket

FOTÓ: EXTERRA

Elfek, segítő trollok és kultikus izlandi tájak

Izlandon azonban még a trollok is lehetnek barátságosak, mint amilyen a sziget déli oldalán, a Skaftafell mellett élő is volt, aki Bjarnit, a helyi farmert és leszármazot-tait segítette a mostoha természeti körülmények között. Skaftafell ugyanis a Vatnajökull hatalmas olvadékvíz-síksága mellett fekszik, mindkét irányból hatalmas gleccserfolyókkal körülvéve, ezért egészen 1974-ig, az Izlandot körbefutó 1-es út megépítéséig szinte teljesen elszigetelt volt. Elképzelhető, milyen nehéz volt például a házak faanyagát ideszállítani az egykori helyi erdőkből, vagy épp egyenként összegyűjteni a tengerparton, s felvinni a hegyoldalba, hiszen az építőanyag egy része Szibériából idesoródott uszadékfa. Elkelt hát az erős troll-kéz.

A megépült szigetkerülő útnak köszönhetően Izland déli, óceáni klímájú, helyenként 4000–7000 mm csapadékot is kapó, nedves partvidéke ma az egyik legjelentősebb turisztikai célpont, ahol olyan kultikus, számos ismert filmben (James Bond-filmek, Tomb Raider) megörökített földrajzi helyeket találunk, mint például a Jökulsárlón vize, ahol a Vatnajökull jegének egyik túlcsonduló gleccsere borjadzik a tengeri összeköttetéssel rendelkező, gyorsan növekvő, ám fiatal tóba.

Az elfekről és trollokról szóló történeteknek sokszor tanítói szándéka is van, például azért, hogy a gyerekek ne menjenek veszélyes helyekre. Ezekből pedig akad pár Izlandon... Itt az emberek mindig is jobban féltek egy-egy vulkánkitöréstől, mint a háborúktól, s az sem csoda, hogy Izland lakosságának kb. 10%-a az izlandi hegyimentő szolgálat önkéntese! A természet itteni erejét Európa nagy része többször is megtapasztalhatta, hiszen az 1788–89-es Laki-kitörés vulkáni törmelékanyaga kontinentális mezőgazdasági problémákat okozott, de a legutóbbi, 2010-es kicsiny erupció is többnapos légi káoszhoz vezetett. Akkor az Eyjafjalla-vulkán lépett

JÉG ÉS VÍZ

A Vatnajökull-jégmezőből délre leereszkedő Skaftafell-gleccser nyelve és olvadékvízzel teli előtere. Az évente 7-8000 mm csapadékot kapó terület a politikai Európa legnedvesebb része (fent)

Az elfekről és trollokról szóló történeteknek sokszor tanítói szándéka is van, például azért, hogy a gyerekek ne menjenek veszélyes helyekre. Ezekből pedig akad pár Izlandon...

A JÉGTÖMBÖKKEL TELI JÖKULSÁRLÓN

A tő két James Bond-filmet (Halj meg más-kor! és Halálvágta) is megihletett. De számos, az utóbbi időkben bemutatott szuperprodukción is feltűnik a varázslatos izlandi táj: Batman – Kezdődik, Trónok harca, Prometheus. A Walter Mitty titkos életében pedig Izland Grönlandot és a Himaláját is „eljátssza”. Persze az Utazás a Föld középpontja felé is itt forgott, hiszen Vernét a Snæfellsjökull ihlette

működésbe, s a robbanásos működési szakaszban a légtérbe került hatalmas mennyiségű por hatására összeomlott a légi közlekedés. A déli partszakaszon futó utat el is vitte akkor (is) egy rettegett jökulhlaup, azaz a jégsapka alatt kitört vulkán okozta óriási áradás.

Persze nehéz a tűz erejét a békés, zöld partvidéken elképzelni. Itt, az Eyjafjalla-jökull környékén ismert egy jellegzetes, misztikus elf-történet. Geir, a farmer felvette házvezetőnek a nyári munkák során rejtélyesen megjelenő, szépséges Unát. A lány mindent tökéletesen megcsinált, egyedül a templomba nem volt hajlandó elmenni, így szenteste is mindig egyedül maradt otthon. Egyszer azonban az egyik munkás kileste Unát, ahogy a többiek távozása után szépen felöltözött, majd kiment a mocsárba, és eltűnt a föld alatt. A munkásnak sikerült követnie, s feltárult előtte egy pompás farm, ahol Una elf-rokonai ünnepelték a karácsonyt. A munkás sosem látott szebbet, meghittebbet. Amikor Unáról így kiderült az igazság, többé soha, senki sem látta – az elfek titkos életébe senki sem nyerhet betekintést.

FOTÓ: SZIGETI BÖRÖCZ FERENC

Varázslók Reykjavíkban

Az elfek és trollok mellett Izlandon „természetesen” csak úgy hemzsegek a szellemek, boszorkányok, tündérek, lidércek, törpék és varázslók is. Reykjavíkba visszatérve ismét elmerülök a város forgatagában, s most már tudom, hogy a legnagyobb varázslók mégiscsak maguk az izlandiak, és megértem azt is, hogy miért érkezik ennyi menő urbánus fiatal, ennyi hiphoper ebbe a kis-nagy városba. Míg a lakosság jelentős része 100 éve tőzegházakban élt a külvilágtól szinte teljes elszigeteltségben, ma Izland „apró” népe – amelyet nemrég választottak meg egyébként a világ legbarátságosabbikának – kulturálisan sok szempontból világszínvonalon áll. Népszerűsége arányosan az izlandiak írják, olvassák és nyomtatják messze a legtöbb könyvet a világon, az internet használata is itt a legmagasabb. Az izlandi irodalmat, köztük a Nobel-díjas Halldór Laxness-t a világ számos egyetemén oktatják. A nyelvművelés az izlandiak egyik kedvelt elfoglaltsága, az izlandi pedig az a nyelv, ahol az idegen jövevényszavak aránya az egyik legkisebb – ugyanakkor gyakor-

NEM BALESET TÖRTÉNT!

Utcai performansz résztvevői és kerékpáros turisták

FOTÓ: HEILING ZSOLT

Míg a lakosság jelentős része 100 éve tőzegházakban élt a külvilágtól szinte teljes elszigeteltségben, ma Izland „apró” népe – amelyet nemrég választottak meg egyébként a világ legbarátságosabbikának – kulturálisan sok szempontból világszínvonalon áll.

FOTÓ: HEILING ZSOLT

HIPSTER-REYKJAVÍK

Itt még a graffiti is kreatív, bár ez elvárás, ha egy hely hiphoper. A szónak kétségtelenül van negatív felhangja (kultúrznob emberekre használva azt), errefelé a kulturált, tájékozott, öltözködésében és kultúra-fogyasztásában tudatos világpolgárt értik alatta, pozitív értelemben

FOTÓ: HEILING ZSOLT

A nagyfokú kreativitáshoz nyilván köze van a hosszú és sötét télnek, de legalább annyira a világ-irodalom első regényeinek tartott sagáknak, amelyek virágkora 1150–1300 között volt, s amelyeket az izlandi nyelv archaikussága okán a helyiek ma is értenek.

latilag szinte mindenki folyékonyan beszél angolul is. A 101 Reykjavíkot valahogy mindenki látta, Björk és a Sigur Rós zenéje méltán világhírű, és alig van olyan lakója az országnak, aki ne zenélne, írna vagy venne részt valamilyen alkotómunkában. A hihetetlen kulturális pezsgés csábító célponttá teszi Reykjavíkot.

Ezek még ma is annyira népszerűek, hogy múzeumokat szentelnek egy-egy történetnek, helyszíneik pedig a legtöbbször beazonosíthatók és jól ismertek.

A kulturális pezsgés origója a varázslatos izlandi táj, a külső és belső erők harcának páratlan helyszíne. A tájat megismerve érthető meg csak igazán, hogy az északi és a kelta mondavilágból is építkező izlandi folklór és a kortárs izlandi kultúra miért is annyira gazdag, miért is érkezik annyi hírszter Reykjavíkba. ⊕

A CIKK MEGJELENÉSÉNEK TÁMOGATÓJA

AZ STA TRAVEL – STATRAVEL.HU

STA Travel tippje: Izland útbajethető egy kellemes stopover során, ha az Icelandair járataival utazunk az USA-ba vagy Kanadába.

HELGOLAND

NÉMET SZIGET – AUTÓK NÉLKÜL, BOMBA-TÖLCSÉREKKEL, A TENGER OSTROMA ALATT

Különleges sziget a tengeren, gépjárművel a mai napig nem lehet a területére lépni. Németország 1890-ben egyik gyarmatát, Zanzibárt adta érte cserébe Nagy-Britanniának. 1945-ben a szövetségesek megszállták, és csupán 1952-ben került vissza német fennhatóság alá. Stratégiai fontossága miatt – a nyílt Északi-tengeren elhelyezkedve, mégis egészen közel a német partokhoz – Helgoland hol virágzó kereskedőtelepülésnek, hol katonai erődnek adott otthont. Ennek következtében többször súlyos háborús károkat szenvedett, de mára Németország egyik legkedveltebb nyaralóhelyévé vált. Ráadásul vámmentes terület...

Helgoland 1720-ig egységes szigetet alkotott, ám akkor egy vihardagály (szélvihar által megemelt, pusztító dagályhullámmal) kettészakította a szárazföldet, így jött létre a mai Helgoland és kistestvére, Düne (helyi nevén Halem). 2011-ben viszont népszavazást rendeztek: összekössék-e egy mesterséges földnyelven a két földdarabot? A „Ne!” győzött. Ki tudja, ki járt így jobban: a természet-e vagy a lakosság?... Mindenesetre a tájkép nem változott. A homokdűnés strandon fürdeni vágyók és repülővel utazók ma is imbolyoghatnak a kompokon a két sziget közti szorosban.

A sík Dünével szemben maga Helgoland szigete két természetes lépcsőrészből áll. A kikötő környéke, amely épp csak a tengerszint fölött húzódik, az úgynevezett Unterland. Itt található az önkormányzat, a vámhivatal, a forgalmasabb üzletek és a tengerparti promenád a homokos stranddal (bár általában nyáron is kevesen fürdenek az Északi-tenger hús vizében).

Az Unterland fölött lépcsőkön vagy lifttel leközdhető, meredek sziklafal emelkedik. Az Oberland rejti a természeti látnivalókat és a csendesebb településrészt.

Maga a lakott környezet teljes egészében a II. világháború utáni, mivel a szövetséges szőnyegbombázások a föld színével tették egyenlővé az előző falut. A fősziget legmagasabb pontja, a Pinneberg 61 méterrel emelkedik a tenger fölé.

Tengerrel és emberrel dacoló alapzat

Helgoland a már messziről látszó vörös sziklafal tetején elmélkedve nyújtja leggyönyörűbb arcát. A sziget északi csücskén álló Lange Anna („Magas Anna”) sziklaszirtje a sziget jelképe. Maga a vörös homokkő, amelyből a sziget nagy része felépül, Németország területén több helyen is előfordul, ám az Északi-tenger térségében csak itt lelhető fel. E szikla – 250 millió évével – jóval régebben jött létre, mint a part menti német és dán szigetek mészköve. Ez a puhább kőzet alkotja a Dünét is, mely a vörös homokkőmag körül létrejött mészkő sziklapadok utolsó maradványa. Az évezredek során a gyakran viharos tenger ugyanis szinte teljesen elpusztította a (többek között a híres doveri fehér sziklát is alkotó) kevésbé ellenálló mészkövet. A feljegyzések szerint például a 18. század elejéig létezett egy, a Dünéhez hasonló mészkőmaradvány Helgolandtól nyugatra, melyet színe után Witt Kliffnek, Fehér Sziklának neveztek. Ezt azonban a tenger már teljesen felmorzsolta.

A szigetek másik földtani különlegessége, hogy a sótekonikának köszönhetően a sziklasziget gyakorlatilag elpusztíthatatlan. A vörös homokkő alatt ugyanis vastag rétegben só található, amely – úgynevezett sótömszőket létrehozva – rögtön feljebb türemkedik, ha a fölötté elhelyezkedő kőzetréteg alkotta nyomóerő csökken. Bár a II. világháborús bombázások és az azt követő brit robbantások a homokkő tekintélyes darabját levegőbe röpítették, de az egész sziklát nem tudták volna hullámsírba süllyeszteni. (A szikla alatti sótömeg a szigeten több helyen is feltűnik, többek között a Felsockelen is.)

MAGAS ANNA, A SZIGET JELKÉPE

A környéken egyedülálló vörös homokkő szerkezete szépen látszik a sziklafal tetején vezető sétányról.

Helgoland északi csücske és a madarak kedvenc költőhelye, a Lange Anna szirtje mellett feltűnik a másik geológiai érdekesség: a helgolandi Felsockel, azaz sziklatalapzat hullámmarta terasza

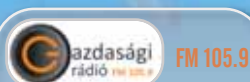
Átalakulás és nyugalom

Ha valaki száz évvel ezelőtti térképpel indulna felfedezni a szigetet, komoly bajban lenne. A bombázások-robbantások miatti domborzatváltozás mellett a partvonalak is sok helyen teljesen átalakultak: tovább szabdalta a tenger, vagy épp az ember töltötte föl. Ez utóbbiak egyik részén, a fősziget kikötőjéhez kapcsolódóan raktárak állnak, másik felén pedig az ultramodern ifjúsági szálló mellett fedett uszoda működik, medencében fűtött tengervízzel. Ráadásul az utóbbi években további feltöltésekre is készültek tervek: árapály- és szélérőmű, illetve napelemek létesültek volna. Kiepipítették volna egy olyan kikötőt is, amely közvetlenül tudta volna fogadni a tengerjáró hajókat

– a 2011-es népszavazáson azonban a helgolandiak ezt sem támogatták.

Korábban a Dünét sem kímélte az emberi beavatkozás: 1940-ben – katonai célból – négyzeresére növelték területét, ekkor épült a repülőtér is, ahol ma csak kis légszavaros gépek szállhatnak le. Az aerodrom ugyanakkor nem zavarja a nyaralókat, a Dünén ma kemping és luxusbungaló-telep is található. Hosszú strandja pedig a fürdővendégek mellett fókák pihenőhelye. De Helgoland a madárkutatók paradicsoma is. Rendkívül kedvelt költőhely, de tavasszal és ősszel is számos vándormadár ejti útba. 432 fajával Európa egyik ornitológiailag leggazdagabb területe.

FOTÓ: PROHÁSZKA ZOLTÁN

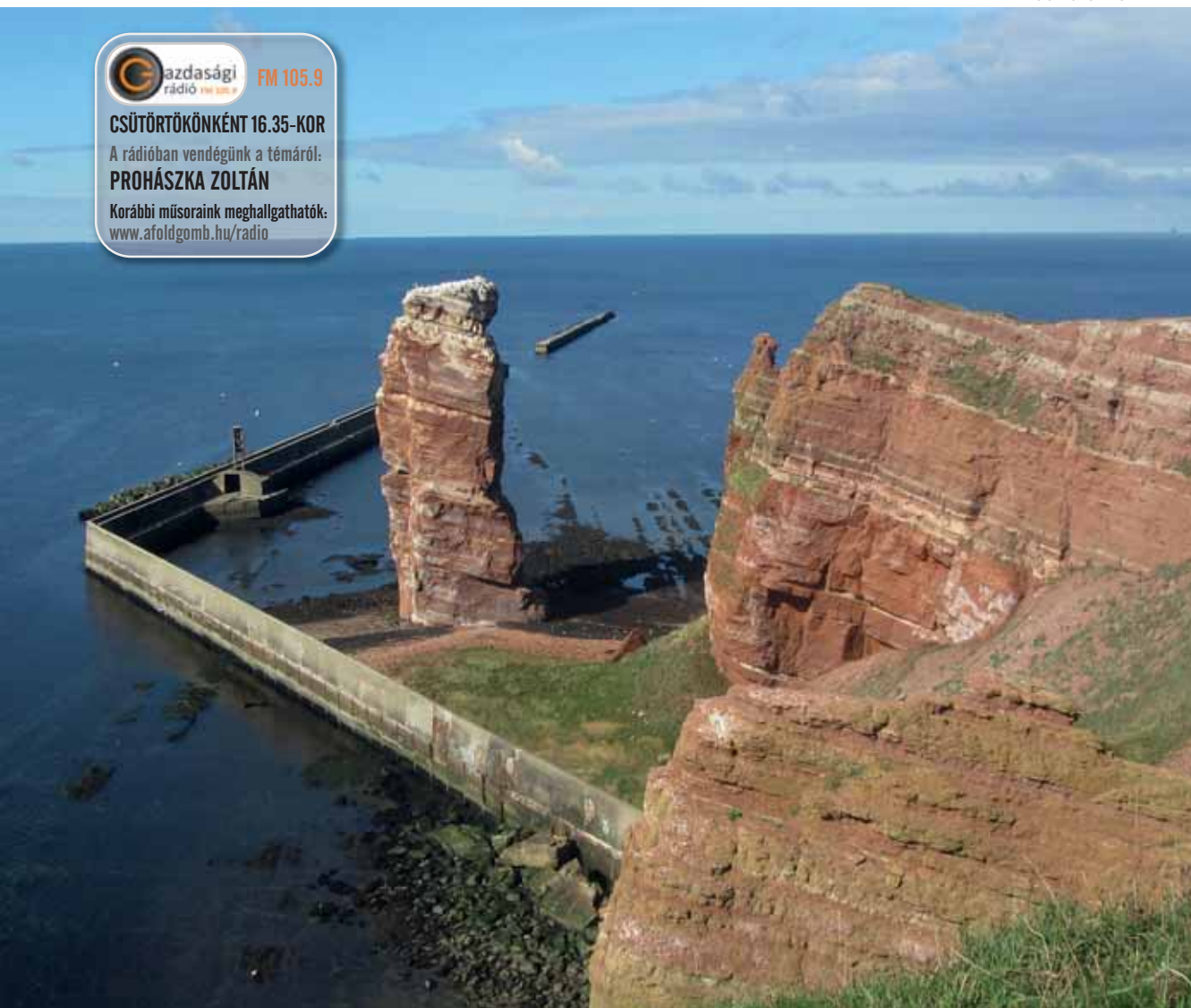
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:

PROHÁSZKA ZOLTÁN

Korábbi műsoraink meghallgathatók:

www.afoldgomb.hu/radio

A német himnusz földje

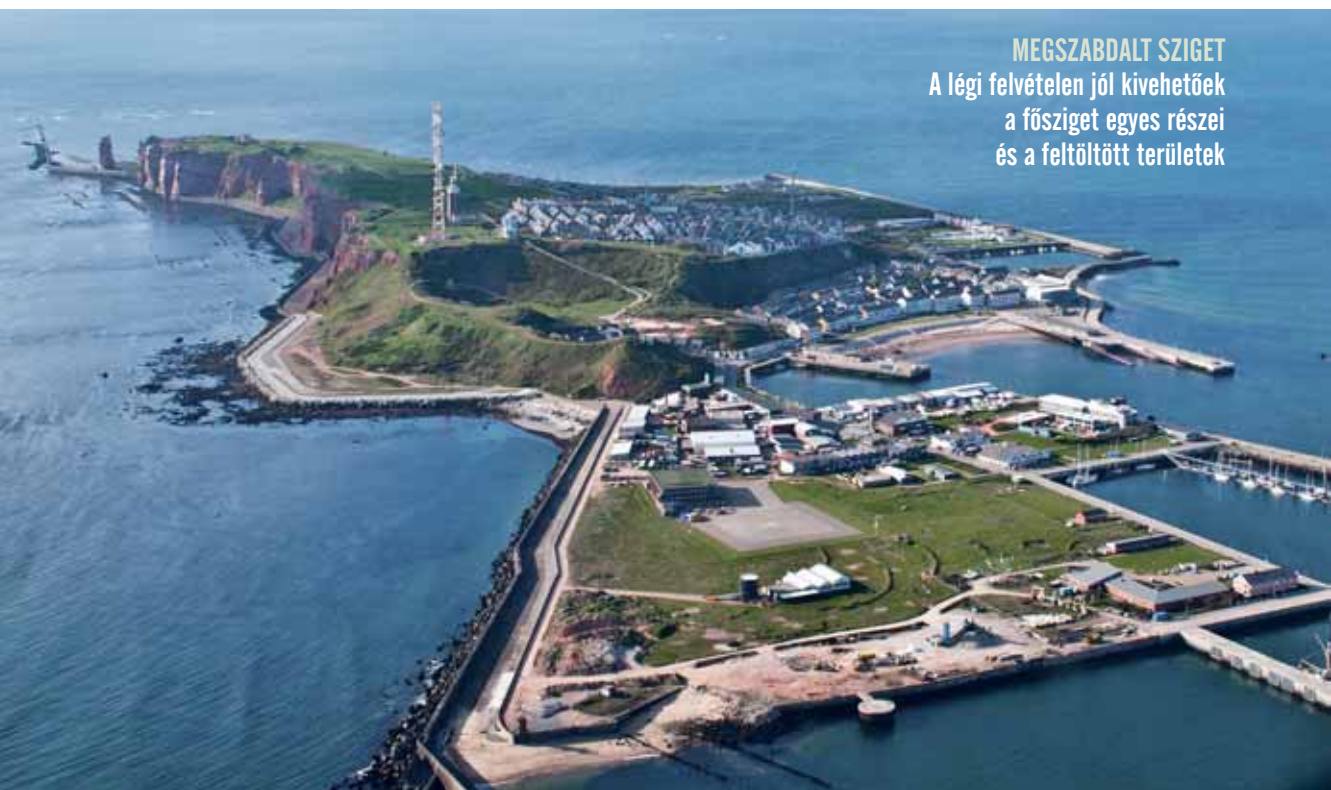
Németországban járva megszokhatjuk, hogy gyakran látjuk az aktuális tartomány, város jelképeit, zászlaját, mint magát az állami trikólórt. Helgolandon sincs ez másként. A horgonyzóhelyre érve, a kikötő betonján öles felirat fogad: Welkoam iip Lunn!, azaz: Üdvözljük Helgolandon! A sziget-csoporton a mai napig jellemzőek a kétnyelvű feliratok, utcatáblák: a helyiek megőrizték saját „nyelvüket”, amely valójában az északi fríz nyelv helyi dialektusa. Érdekesség, hogy ez Lunn-nak, azaz szárazföldnek nevezi Helgolandot. És a szigetnek saját (igaz, nem hivatalos) zöld-piros-fehér színű zászlaja is van.

A helyiek azonban – a lokálpatriotizmus mellett – egyértelműen németnek vallják magukat. Sőt, e vidék Németország egésze számára szimbolikus történelmi jelenőségű! A kikötőben áll a Deutschlandlied szerzője, August Heinrich Hoffmann von Fallersleben (1798–1874) mellszobra. A romantikus költő 1841-ben üdült Helgolandon, és az itt eltöltött idő alatt írta meg híres költeményét, amelynek 1945 előtt az első versszaka, majd napjainkban a harmadik strófája lett a német himnusz szövege. Ettől függetlenül Helgoland a II. világháború után csak 1952-ben illeszkedhetett vissza a német közigazgatásba...

Nagyhatalmi játszmák színtere

Helgoland szigete nemcsak a tenger bőséges halállománya okán vált a környező hatalmak területszerzésének célpontjává. Az eredetileg frízek benépesítette szigetet a dán királyok szerezték meg a 13. században, de a középkor folyamán több birtokosa is akadt: a Schleswigi Hercegség vagy például a gazdag Hanza-város, Hamburg. A dánok 1714-ben szerezték vissza, de 1807-ben kénytelenek voltak átengedni Nagy-Britanniának. A britek a napóleoni háborúk közepén csempészközpontot hoztak létre a szigeten, így próbálva kijátszani a francia császár britellenes kontinentális blokádját. De az angolok alapozták meg a máig virágzó nyaraló- és fürdőkulturát is. Helgoland azonban – a térbeli kapcsolat okán – nemcsak a német arisztokrácia kedvelt üdülőhelye lett, hanem a német forradalmi mozgalmak üldözöttjeinek is menedéket nyújtott.

A berlini nagypolitika számára a sziget a 19. század végére a magasdiplomácia tárgya lett. 1890-ben a német kormány – megegyezésre törekedvén a britekkel – Leo von Capriví kancellár közbenjárására kompromisszumot kötött a londoni kormánnyal, amelynek értelmében a Német Birodalom megkapta Helgolandot, cserébe a kelet-afrikai partok előtt elhelyezkedő Zanzibári Szultánság brit kézbe adásáért. Bár az angolok afrikai területszer-

MEGSZABDALT SZIGET
A légi felvételen jól kivehetőek
a fősziget egyes részei
és a feltöltött területek

FOTÓ: LOUIS-F. STAHL

zés feletti öröme frenetikus volt, később igencsak megbánták a cserét...!

A szerződés az alig pár hónapja menesztett vaszkancellár, Otto von Bismarck stratégiai elképzeléseibe illeszkedett, miszerint Németország számára nem a gyarmatosítás az elsődleges külpolitikai cél. II. Vilmos császár aspirációit, a britekéhez hasonló német gyarmatbirodalom létrehozását megcélzó Weltpolitikot támogató körök ezért élesen támadták e területcserés szerződést, mondván, a leendő afrikai német gyarmatbirodalom egy része veszett el – az apró Helgolandért cserébe.

Ennek ellenére akkoriban valójában mindkét fél jól járt a szerződéssel. A britek ugyanúgy könnyű szívvel mondtak le a háború esetén védhetetlen Helgolandról, mint a németek az általuk alig hódoltatott Zanzibárról. Berlin számára viszont a kieli csatorna és az Elba forgalmának védelme szempontjából Helgoland kulcsfontosságú volt. A szerződés egyébként más német gyarmatokat is érintett, sőt nem is feltétlen gyarmatiterület-csökkenést! Németország Zanzibár mellett átengedte a ma Kenyához tartozó Witu és környéke feletti ellenőrzés jogát is Nagy-Britanniának, ám cserébe a németek kijutást kaptak Délnyugat-Afrikában a Zambézi folyóhoz. (Az akkori Német Délnyugat-Afrikának – a mai Namíbiának – ekkor megszerzett keskeny területi csíkja a mai napig létezik, és az akkori német kancellárra utalva, Caprivi-sáv a neve.)

Tengeri erőd, háborús pusztítás

A 20. század első fele nem sok jót hozott a két szigetnek. Nem sokkal a Német Birodalomhoz csatlóása után a berlini kormány nagyszabású haditengerészeti támaszponttá fejlesztette Helgolandot. Az I. világháborúban környéke hamar hadszíntérré vált, ezért kitelepítették a teljes lakosságot, s az egész szigetcsoport stratégiai erőddé változott. 1918-ban hiába térhettek vissza a lakosok, 1933 után folytatódott a támaszpontfejlesztés. Ennek ellenére a II. világháború idején a helgolandiak otthonukban maradhattak (sziklába vájt óvóhelyeken vészelve át az egyre gyakoribb szövetséges bombázásokat). Az Északi-tenger e szigetcsoportja olyan haditengerészeti erősséggé

MAGÁNYOS ŐRSZEM

Az Oberland fennsíkján Helgoland világítótornya a nyílt tengerből magányosan kiemelkedő szigetcsoport helyét jelzi a sűrű hajóforgalom számára (jobbra)

FOTÓ: LOUIS-F. STAHL

FOTÓ: PROHÁSZKA ZOLTÁN

FOTÓ: PROHÁSZKA ZOLTÁN

vált, amely rengeteg fejfájást okozott a szövetséges hatalmaknak – ekkor a britek már ezerszer megbánták, hogy évtizedekkel korábban békésen lemondtak a területéről... Végül 1945. április 18-án a bombázók szinte holdbéli tájjá változtatták a szigeteket, így mindenkit evakuálni kellett.

Németország szövetségesek általi megszállásával a háború végétől az ekkor lakatlan Helgoland a brit zóna részévé vált. Zárt katonai objektummá nyilvánították, és a sziget kísérleti robbantások helyszíne lett. A mai napig legpusztítóbb, nem atomenergia táplálta robbantását itt hajtották végre 1947-ben! Ennek során hatalmas kráter keletkezett a sziklás fennsík és a kikötő között (ez a terület Helgoland új, harmadik domborzati eleme, a Mittelland). A britek ezzel egyébként a tengeralattjáró-bunker és a sziklába vájt alagútrendszer megsemmisítésére törekedtek – sikerrel. (Talán azért, hogy soha többé ne használhassák majd a németek hatékony tengeri bázisul.)

A kitelepített helgolandiak aktív kampányt folytattak, hogy visszatérhessenek szülőföldjükre, és német nemzettársaik sem tétlenkedtek. 1950-ben két heidelbergi diák és professzoruk a helgolandi és a német trikolorót is kifüggesztette a szigeten. Bár a brit hatóságok gyorsan visszaküldték őket a szárazföldre, a bonni Bundestag hamarosan diplomáciai szinten is felvetette a szigeteket ügyét. Nagy-Britannia végül engedett, és 1952-ben visszaadta Helgolandot Nyugat-Németországnak.

ALLES IN ORDNUNG

Az Unterland németesen tiszta és rendezett házsorai mögött kirándulohajók várják utasikat horgonyzóhelyükön. A háttérben a Düne lapos szigete nyújtózik

IRÁNY HELGOLAND!

Németország legtávolabbi, két tagból álló szigetcsoportját háromórás hajóúttal érhetjük el. A hajók a szemközti szárazföldi kikötőkből, Cuxhavenből, Bremerhavenből indulnak, de nyáron Hamburgból is van közvetlen járat. A végtelen tengeren egyszer csak meredek, vörös sziklafal tűnik föl, s a várfalszerű magaslat nem is enged azonnal közel magához: Helgolandon nem kötnek ki a tengerjáró hajók, csak a sziget előtti öbölben horgonyoznak le. Innen a bizonytalanuló szárazföldieket a matrózok nagy gyakorlattal 40–50 fős partra szálló bárkába (helyi nevén Ruddern) segítik.

Légi úton – sokkal kisebb utasforgalmat bonyolítva – szintúgy megközelíthető célpon-tunk: a kisrepülőgépekkel alig fél óra alatt lehet eljutni a szigetcsoport apró repterére. Igaz, az a kisebbik szigeten, a Dünén fekszik, ahonnan helyi hajójáráttal még át kell kelni a főszigetre.

FOTO: PROHÁSZKA ZOLTÁN

MERRE TOVÁBB?

Az egyik legfejlettebb nyugati országban ritka látvány, hogy az iskolaudvaron birkanyáj téntfereg.

Az autómentes Helgolandon más a hozzáállás a természethez: a csendes szombat délutánon a nyáj nem zavartatja magát a tanintézmény előtt

Se autó, se kerékpár. Nyugalom...

Bolyongva a kis üdülőváros makulátlanul tiszta utcáin, az északi-tengeri csecsebecsüket áruló szuvenírboltok mellett feltűnő a vámmentes üzletek sokasága. Garadájával állnak a karton cigaretták és a tömény szezek. Helgoland turisztikai vonzerejének nem elhanyagolható része, hogy egy régi privilégiumnak köszönhetően vámmentes terület (tehát valamennyi itteni termék mentes a német általános forgalmi adó alól). Bár némileg tájidegennek tűnnek a whiskys- és vodkásöngyöleg-halmok, a sziget lakói nem bánják az érkezők igen komoly bevásárlási kedvét. A szeszfogyasztás úgysem elsősorban a szigeten zajlik, hanem a hátsóországba visszatérő hajókon lesz elsőpről! A skandináviai nemzetközi kompokhoz hasonlóan ugyanis itt is gyakoriak az olyan járatok, amelyek az olcsóbban vásárolható italokra szomjazókkal telnek meg. Ám mivel itt autózni úgysem lehet, azt már a szárazföldi német kikötőkben kell ellenőrizni, ki hogyan ül vissza ott a kocsijárába... Nem ritka, hogy szondával a kézben rendőrök álnak a parkolókijáratoknál.

A helyiek a lassú, nyugalmas életre szavaznak. Kiltották a benzin- és dízelüzemű gépkocsikat, sőt még a bicikliket is! Ez alól csak az egyetlen mentőautó, tűzoltókocsi, a dünei reptér taxija és a pár éve érkezett rendőrautó a kivétel. A kis furgon szolgálatba állítása előtt a rend őrei – mentesülve a vonatkozó tilalom alól – biciklin közlekedve birkóztak meg az amúgy sem túl elterjedt bűnözéssel. Az elektromos meghajtás viszont engedélyezett: elektromos taxik és városnéző járművek szállítják az érkezőket, valamint a teherkikötőből az árut. Kerékpározni csak a turistaszezonon kívül, 14 éven aluli gyermekeknek szabad.

Vajon miért e kétkerekű-szigor? A német törvények szerint, ahol biciklizni lehet, ott közlekedési táblákat kell kihelyezni, azok pedig Helgolandon zavaróak a tájképet... Közlekedési lámpából is mindössze kettő található a szigetcsoporton: a Düne repterének közelében a gyalogosokat figyelmeztetik a leszálló gépekre.

A turistaforgalom ugyanakkor változóban van. A látogatók többsége ma már nem egynapos bevásárlásra, hanem inkább hosszabb pihenésre érkezik, amelyhez a fedett fürdő és a nagyobb szállodák megfelelő lehetőséget nyújtanak. Ugyanakkor a híresen erős német természetvédelemnek és környezettudatosságnak egyelőre sikerül Helgolandot külön világnak megőriznie: nehezen megközelíthetőnek és természetközelinek.

SZÖVEG: PROHÁSZKA ZOLTÁN

HEYDUR OLIVYEV

AZERBAJDZSÁN MONUMENTÁLIS SZOMORÚSÁG

⊕ SZÖVEG ÉS KÉP: KIRSCHNER PÉTER

Közállapota, emberi viszonyai és egyáltalán a hangulata valahol félúton van egy poszt-kommunista rendőrállam rosszkedve, bizonytalansága, kiszolgáltatottsága és egy arab ország laza, nyüzsgő, forgalmas színes élete között. A ZIL-ek és Ladák, a kockaházak láttán néha a Szovjetunió jut eszünkbe, ha azonban a piacokon járunk a halalhúst árusító standok között vagy épp a kenyérsütőknél, akkor inkább Egyiptom képe idéződik föl. Egyértelmű, hogy a rendszert az olajpénz tartja egyben. Amíg az emberek élélnek valahogyan, addig nincs lázadás, nincs visszabeszélés, csak marginális művészcsoportok, kis ellenzéki góccok működnek suttogva a felszín alatt

Baltát viszek-e magammal? – kérdezik ismerőseim, amikor híre megy, hogy Azerbajdzsánba készülök. Nem jó vicc, nincs is könnyed válasz. Gaya, öröme énekesnő-kollégám, barátom csak három gyilkosat villant a szemével, amikor elmondom, hogy holnap hova utazom. És a helyszínen, a származásomra érkező reakciók nyomán sem érzek szívmengetést... Talán mert megszoktam, hogy a világ más tájain még ma is mosolyogva indul a beszélgetés: futball, Puskás. Itt pedig: áh, oh, Magyarisztán, Safarov! De valahogy nem mindenki örül annyira, mint Détárinak Hellaszban!

OLAJMEZŐ-GONDNOK, LOVAKKAL

A tengerparti sáv Bakutól északra egybefüggő, hosszú olajmező. Az egyébként automatizált olajkutak a múlt század ötvenes éveit idézik, és majd' magyarországnyi GDP-t biztosítanak Azerbajdzsánnak

Olajozott stabilitás

A rögsz út a vízumszerzésnél indul: előbb teljesíthetetlen feltételek elé állítanak, majd egy utazási irodához irányítva dupla áron simán elintézik. Így kerül a fapados repülőjegy felébe a vízumnak. De a gép tele, bár messze nem látogatókkal.

Baku (Baki) a kapu: ki gépen száll fölébe, annak itt van a bejárat, és ezt komolyan is veszi az országot lényegében tulajdonosként kezelő Aliyev klándsasztia. Épp nagy lendülettel bontják mindazt, ami régi. Barokkos tízemeletesekkel rakják tele kétoldalt a reptéri utat, és lélegzetelállítóan szánt, modern tornyokkal a várost másutt. Lakótelepek épülnek a soksávú út mentén, a múlt század eleji Budapest stílusában cicomázva. Beljebb érve fokozódik az érzésünk, hogy valaki zsákkal a hátán elszaladt, és abban a város lelke volt, mert ahogyan az átépítés, bontás, újjáépítés zajlik, valahogy spirituálisan is felbomlani érződik minden. Éppígy az

egész országban. A Kaszpi-vidék itt rengeteg olajat rejt, és erre a kincsre fel is tud épülni az ország új gazdasága. A bevételből telik olimpiarendezési jelentkezésre és a majdani olimpiát szolgálni hivatott épületekre, mint ahogy sok minden másra is: Heydar Aliyev parkokra és luxusberuházásokra.

A hazánkhoz hasonló méretű és népsűrűségű Azerbajdzsán államformája köztársaság, de ez valójában az Aliyev-család dinasztikus uralmát jelenti. A nagy előd és álomalapító az a Heydar Aliyev, aki a 60-as évektől előbb mezei pártfunkcionáriusként, majd főtítkárként, nem mellesleg KGB-tisztként és miniszterelnök-helyettesként szolgálta hazáját, majd miután 1987-ben Gorbacsov eltávolította, csak 1993-ban tudott puccsal visszatérni a hatalomba. A felpörgetett kőolajtermelés révén beindította az országot, ugyanakkor erős személyi kultuszt alakított ki, és felvirágoztatta a korrupciót is.

Halála után 2003-ban fia, az üzletember és play-boy Ilham követte a „trónon”, aki tovább folytatta

az erősen korlátozott demokrácia „építését”. A választási szerveket saját embereivel töltötte föl, a médiát elfoglalta. A 2013-as választások alkalmával a szavazás(!) előtt egy nappal nyilvánosságra kerültek az eredmények. (Elnézést, Virág elvtárs, ez az ítélet...)

Ha a piacokon kószálunk, vagy csak az utcán sétálunk, sokszor lesz olyan érzésünk, mintha egymásik járókelőt már láttuk volna. Ha alaposabban odafigyelünk, a gyanú be is igazolódik: a kisszámú külföldi megkülönböztetett figyelmet „élvez” egyes szürkén öltözött férfiak által. (Nyilván tartanak tőled!)

LÁNGTORNYOK

Baku szívében áll a három, lángot formázó üvegtoronyirodaház – New York-i vagy dubaji léptékkal nézve aprócska, Pestről nézve viszont hatalmas – épületegyüttese, szerves részeként a „Bakuból hipp-hopp! Dubajt csinálunk”-programnak

TRÁGYAFAL – XINALIQ

A juhtrágya téglákká formázva, falakká emelve szárad a napon, hogy hamarosan fűtőanyagként szolgálhasson kályhában, sparheltben (jobbra)

A LALAJEV CSALÁD – XINALIQ

A világtól alaposan elzárt településen este a Heydar Alijev Általános Iskola tanulója házi feladatát írja, családi tűzhely mellett, halvány lámpafénynél

Kaukázusi kefir

Ez ugyan nincs errefelé (ellentétben a jobbnál jobb joghurtokkal), de hosszasan emelkedve az egyetlen odavezető és ott véget is érő, szakadékokkal és meredélyekkel szegélyezett úton elérjük a 2500 méteren, magányos dombtetőn álló Xinaliqot. Egészen hihetetlen a látvány: sok száz éves kőházak egymás hegyénhátán, és a települést körülöleli a hatalmas Kaukázus.

A falu múltja 5000 éves, és a xinaliq nyelvet sehol máshol nem beszélik vagy értik. Sziget a maga módján: megközelíthetetlenége és emiatt támadhatatlansága nyelvében, építészetében, kultúrájában is izolálta. Birkatenyésztésen és némi növénytermesztésen túl nem akad itt más gazdasági feladat: a házak kétszintesek, az alsó szinten az állatok laknak, fölül a család. Birkatrágyával fűtenek és főznek.

A trágyából téglákat készítenek, a napon szárítják, akkurátusan rakosgatva-fordítgatva, hogy minden oldaluk szépen megszáradjon. Sok xinaliq férfi és nő ezzel a fűtőanyag-előkészítéssel tölti az egész napját.

A háztető egyben a felettük lakó szomszéd terasza, az alatta lévő konyhából nyílik ide egy „közvetlen kertkapcsolat”, és e terasz peremére soraközi fel a falu tán összes férfija estefelé, hosszasan naplementét nézni.

Az áram távolról érkezik, az iparcikkeket és mindent, ami nem zöldség vagy birkatermék, a kisboltban lehet megvenni: a helyiség kicsi, a választék szegényes, az árak alacsonyok, de a boltosnak számos aranyfoga van, és nagyon mosolyog velük. A falubeliekkel a közért ajtajában a legkönnnyebb is-

merkedni: 2 dollár egy félliteres üveg rettenetrossz orosz vodka, kell még pár üveg a majd' ugyanany nyiba kerülő és egész jó Xirdalan lager sörből, és hamar megerednek a nyelvek. A hangulat, miként a nemzetközi helyzet is, fokozódik, melegszik a szív, hangosodik a szó, és talán a közös éneklés perce is közeleg, mígnem megérkezik két fekete bőrkabátos férfi, akik jól beszélnek angolul, tanárként mutatkoznak be, és kutató, okos, szúrós tekintettel megkérdezik, hogy mit is beszélgetünk itt.

*Feleletet egyik sem ad,
Kihörpentik boraikat,
Végét vetik a zenének
S hazamennek a legények.*

Egyikük még rám néz azzal a nézéssel, amire még a 80-as évekből emlékszem, és szépen, csendben mindenki elszállingózik. A boltos, a bőrkabátosok, én meg az itóka még ottmaradunk. A feketébe öltözött férfiak nem isznak, aztán lassan elcsorognak. Mi meg – kiállva az alsó szomszéd háztetejének peremére – szótlánul betoljuk a boltossal a vodka és a sör maradékát, miközben némán bámuljuk a szemközti hegyeket és a naplementét.

A falu egyébként fejlődik, házigazdánk meséli, hogy İlham Aliyev (a szóhasználat azt sugallja, mintha a saját kezével tette volna) épített nekik iskolát és focipályát.

Hol marad a minőség?

Ismayili és Sheki között, az ország belsejében intenzív szőlőgazdálkodás folyik. Vörös- és fehérborokat is készítenek, többségük édes és meglehetősen gyenge minőségű. Száraz változatok is előfordulnak, de ezeket is meg kell szokni, ez eltart vagy 3-4 napig. Az azeri borok igazán megérdemelten hiányoznak a rangos nemzetközi borversenyekről és a pesti boltok polcairól. Mélyreható tanulmányozást követően azért találunk fogyaszthatóakat, de inkább koncentráljunk a piacokra!

Sheki nagy és nyüzsgő piacán sokféle édesvízi halat, húst, pár gyümölcsfélést, rengeteg izgalmas tejterméket kaphatunk, de számos kenyérfajta és fűszer is elérhető. Az árusok feltartott mutatójukkal, mosolyogva jelzik, hogy az árusított hús halál, azaz a muszlim szabályoknak megfelelően tartott, levágott és feldolgozott állatokból készült termék.

Megismerkedünk Mehmettel. Esküvői menyasszonyi ládákat készít fából, alumíniumból, és elmondása szerint exportál, még Norvégiába is! A ládák minősége ugyan hagy maga után némi kívánnivalót, és ezt sajnos nem ellensúlyozza eléggé egzotikus mivoltuk

sem, de nem valószínű, hogy a norvégok erősen tolongának ezért a termékért: feltételezhetjük, hogy oda emigrált azeriek lehetnek a vevői.

A mai kézművesség általánosságban szegényesnek tűnik, alig látni érdekes, eredeti, szép tárgyakat. Xinaliqban nemezzoknikat találtunk meg némi szőnyeget Bakuban, de ezzel le is zárult a sor, a többi ajándéktárgy Kínában vagy Indiában, esetleg Indonéziában készült. Természetesen ezeket is mind „original azeri handmade” jelzővel próbálják eladni. Az erre járó kevés számú turista pedig mit tehet – örül neki, és megveszi, amit elétesznek.

ÉLETKÉPEK SHEKIBEN

Az öreg kovács és az üllő (jobbra fent)

Nyitott borbélyműhely a piacon (jobbra lent)

PIACI CSENDÉLET ALVÓKKAL

A szomszéd kofák hangos kacagása ébresztette fel az atyafiakat. Talán az előző este fogyasztott Ivanovka lehetett a ludas...

Dicsőséges építészet

Feltűnő, hogy a főutak menti városok különösen jó állapotúak. Egyébként is „divatos” hosszan díszes falat húzni a házak elé, de az sem ritka, hogy az épületek kapnak egy új, csinos homlokzatot, ami mögött minden marad a régiben: öreg, kopott építményekben szegény emberek a díszes portákkal takarva.

Parképítési nagyhatalomban járunk. A Heydar Aliyev parkok közös jellemzője, hogy óriásiak. Mindegyik emlékparkban áll egy monumentális szobor az ország hősről – 6 és 30 méteres magassági tartományban –, márvány diadalívек, látogatóközpontok, szökőkutak, promenádok társaságában. Amúgy a főnöki emlékművek minden településen megtalálhatóak. Egészen szürreális, mennyire felidézük apáink élményeit!

Ganja Azerbajdzsán második legnagyobb települése. Legkülönösebb jelensége a helyi Heydar Aliyev Park. Úgy 20 hektáros lehet, és minden elemében eszenciális: bejáratát a hatalmas diadalívvél és a monumentális látogatóközponttal egy márványoszloppal és szökőkutakkal díszített, márványkövezett promenád köti össze. Tartozik hozzá csónakázótó, gyermekpark és múzeum is. Kertjét, virágait több száz ember gondozza. A szocreál-klasszicista oszlopcsarnok pantheon jelleget ölt, benne kiállítás a nemrég elhunyt kedves vezető életéről. Iskolai osztálykirándulások tuti célpontja, most is épp tanulók bámulják nagy lelkesedéssel a

A HEYDAR ALIJEV EMLÉKPARK GANJÁBAN

Az egyik legnagyobb a maga nemében
e városzéli, 20 hektáron elterülő,
dicsőséges mező

hatalmas fotókat, amiken Heydar Aliyev búzamezőt, erőművet, néptáncot stb. tekint meg.

Hasonló kialakításúak az országsszerte létrehozott olimpiai centrumok is: minden nagyobb településen található egy senki által nem használt sportközpont, monumentális külsőségekkel. Re-

ménytelenül kihasználhatatlan kirakatrészek – főleg, hogy kútba esett az olimpiarendezés is... Mindent a Kaszpi-tó felől érkező szelek által feszesen tartott bakui országzászló jó fél focipálya-mérete (35×70 m!) is magába sűríti: leginkább az ország mai tulajdonosainak nagyravágását szimbolizálja.

SAJTÁRUS LANKARANBAN

A mezőgazdaság erőssége a tejtermékek választéka és minősége: joghurtok, túrók, sajtok, tejfölök – s igen, a miénkhez nagyon hasonló tejföl is van a kínálatban, mindegyikük kiváló, határozott ízű (fent)

GOYGOLI OROSZ HÁZAK

Jobbára oroszok lakta házak a város körül, a végromlás határán. Az emberekre nem futja a parképítési lázban (lent)

Az aranyló Azerbajdzsán nyomában

A Goygol-tó felé haladva a szovjetérából itt maradt öreg, romos házakba botlunk. Olyanokba, amikre rá nézni is életveszélyes, de családok laknak bennük. Minden rozszant, törött, romos, csak egy dolog ragyog: az aranyfogak a lakók szájában. Ez máig elsőpró divat, sokkal inkább, mint ahogy itthon volt valaha. A Goygol-tó Nemzeti Park azonban megközelíthetetlennek bizonyul, itt is katonákba botlunk – talán Karabah közelsége miatt, de nem engednek át.

Az út mentén kávézók sorakoznak, ám ne tévesszen meg a trükkös elnevezés! Kávét nem készítenek, annál inkább csapolnak habos, friss Xirdalant, és palackos barna vagy szőke kólát kínálnak. Mellettük grillnyársakon szottyadó húsból összerakott kebabszendvicseket és saslikot ehetünk, kenyérral, rizzsel, de saláták is kerülnek. Édességfronton az itthon is jól ismert baklava és halva helyi változatait kóstolhatjuk. A joghurtok, sajtok, egyéb tejtermékek verhetetlenek, egészen kiválóak, ahogy a cöreyi is, ez az ízre az indiai naan, az arab pita és a normál fehér cipó közötti lepénykenyér, frissen a kemencéből kikapva.

Lankaran, tengerpart, akár strandolhatunk is. Az igazán nyüzsgő és jó hangulatú azeri hely, közel Iránhoz. Jókedvű és mosolygós emberek, igazán üdítő élmény a barátságos, de passzív és kedvetlen,

szomorkás túlsúlyhoz képest. Lankaranban végre rátalálunk a „Légy nálunk üdvözölve!” érzésre.

És a lélekemelő helyszín a testnek sem rossz. A környező hegyeket földutakon megközelíthető fürdőhelyek színezik, kőzetbe vájt, forró vízű, pár négyzetméteres házikók fedele alá rejtett, apró medencékkel. Férfiak és nők szigorúan külön. Aki esetleg fürdőruhában merészkedne ki a házikóból, azt azonnal megfeddi a többi fürdőző.

A környék híres teatermesztő körzet. A ceylon-típusokat az út mentén félkilós-kilós csomagokban árusítják. Az azeriek frissen főzött, erős teát szolgáltatnak fel, sok cukorral, kis üveg pohárban. Ahogyan szerte az arab-török világban, a tea itt is kultikus termék. A forró, édes tea a melegben különösen módon jó szomjoltóként működik, a hideg, téli napokon pedig kiváló fűtőanyag. A teázás szent művelet, különösen üzletkötéskor szokásos megpecsételni a boltot egy pohárkával: a mondás szerint: „Ha teázol, a csésze nem számít!”.

MŰTRÁGYASZÓRÁS VÉDŐFELSZERELÉSSEN

Lankaran és az iráni határ között csodás, sokféle exportált teákat termesztnek

Iszapbuborékok és sziklavésetek

Qobustanban működik az összes földi iszapvulkánnak a fele! A többnyire 3–5 méter magas bukkák kráterében iszaptó bugyog lassan – nagy, akár 30–50 cm-es buborékokat eregetve. Hasonlókat Romániában vagy épp a Krím félszigeten is láthatunk, de itt van belőlük a legtöbb, összesen vagy 300. Működésük egyszerű: a szénhidrogénekben igen gazdag vidéken a mélyből feltörő gázok iszaprétegekkel és vízzel találkoznak, ezeket összekeverik, és kitörésszerűen a felszínig emelik, komótosan bugyogtatják, gyorsan száradó nyelvekként szétfolyatják. Mindez pedig hideg, mint az azeri éjszaka.

Qobustan azonban nemcsak iszapkitöréseiről nevezetes. Egészen hihetetlen sziklarajzok tömegét

találjuk a közeli mészkősziklákon és az azokban kialakult barlangok falán. Ide könnyebb is eljutni, mint az alig jelzett iszapvulkánokhoz. Ha a régi vasbetongyár után jobbra fordulunk, kisvártatva a látogatóközpontozóhoz érünk, amit szinte kötelező megnézni, csak ezután engednek a rögválság közelébe. Kőbe vésvé, karcolva, pontozva vadászok, állatok, nők, gyermekek 4–8 ezer éve magukra hagyott kontúrjai tárulnak elénk. A rajzokat véletlenül fedezték fel a múlt század harmincas éveiben a kőfejtő munkásai. 1939-ben kezdődtek az ásások, 1966-ban pedig az egész területet nemzeti parkká (Qobustan Milli Parki) nyilvánították. ☺

QOBUSTAN SZIKLAVÉSETEI

Szabadon végighúzzhatjuk ujjunkat a vésetek mélyedéseiben, képzeletben újrarajzolva a vadászokat, szarvasokat, zergéket, bivalyokat. Senki sem szól ránk

ISZAPVULKÁN

Alig hihető, hogy a bugyborékoló folyadék éppoly hideg, mint az egész környezete. A periodikusan felszínre törő buborékok csöndes pukkanással tolják a kráter szélére a felettük kavargó iszapot (balra)

 Gazdasági rádió FM 105.9

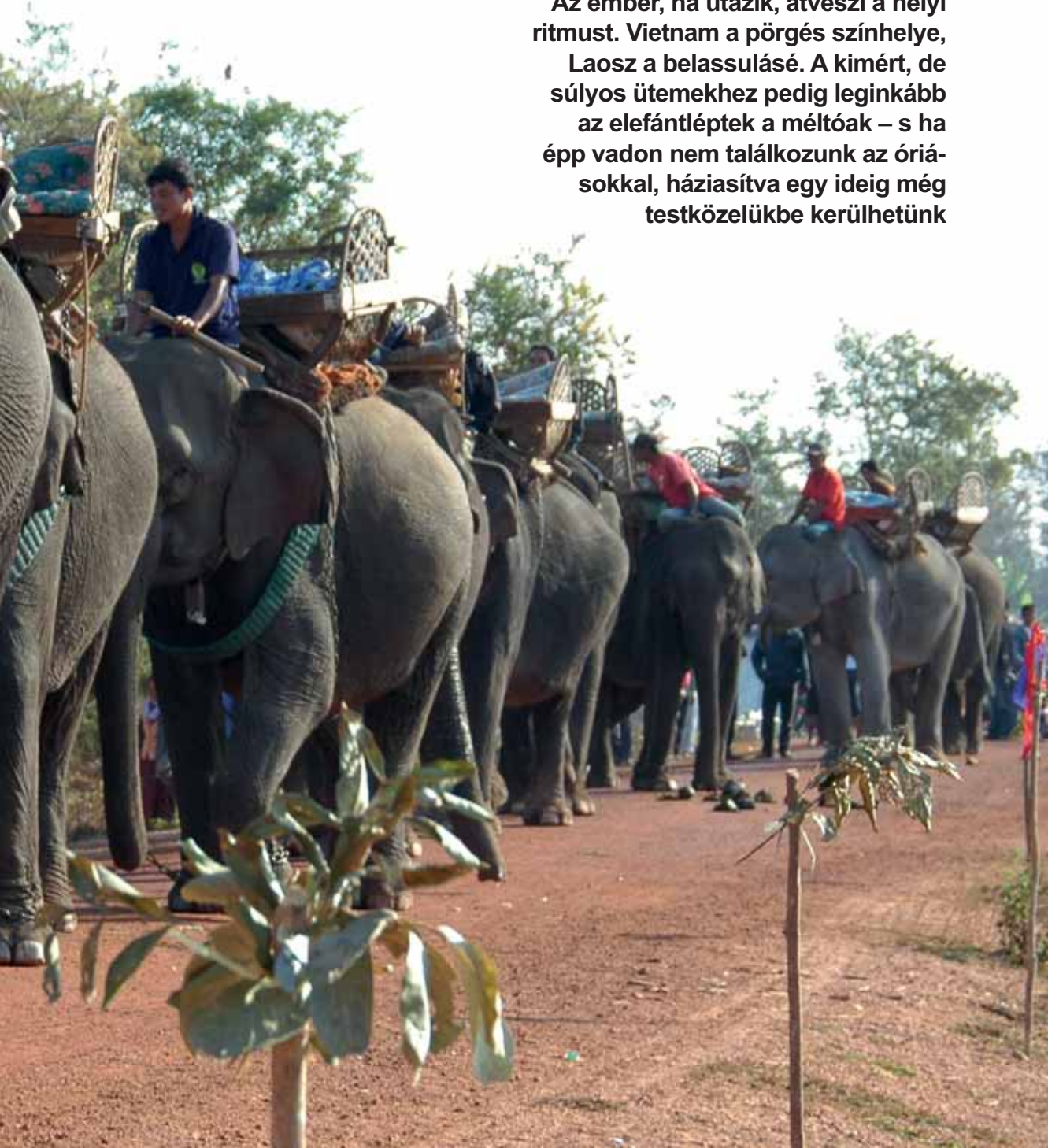
CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR
A rádióban vendégünk a témáról:
KIRSCHNER PÉTER
Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

ELEFÁNTKÖZELBEN LAOSZBAN

⊕ SZÖVEG: GULYÁS ATTILA, KÉP: KRAVALIK ZSUZSANNA ÉS GULYÁS ATTILA

Az ember, ha utazik, átveszi a helyi ritmust. Vietnam a pörgés színhelye, Laosz a belassulásé. A kimért, de súlyos ütemekhez pedig leginkább az elefántléptek a méltóak – s ha épp vadon nem találkozunk az óriásokkal, háziasítva egy ideig még testközelükbe kerülhetünk

A cél a Mekong-parti Paksétól délre fekvő Phu Asa falucska, mely nevét a közeli hegytetőn emelkedő régi buddhista-hindu szentélyről kapta. Napjainkra ezen a környéken maradt meg a legtöbb, teherhordásra használt elefánt. Természetesen bérelt robogóval közelítünk. Samsing márkájú, nevéből sejthetően kínai utángyártott járgányunk az út során a hetedik példányunk, és betagozódva a helyi útkörülményekbe, már 1300. kilométerünket pöfögjük.

Elefántok vonzásában

Bár a laoszi állami turistainformációs irodákban általában nem sok hasznosat mondanak (igaz, azt nagyon kedvesen), de ezúttal elhangzott, hogy pont most tartják Phu Asában a kétnapos elefántfesztivált. Így a vastagbőrűek és a lao vásári kultúra egyetlen szegmense sem maradhatott rejtve.

Reggeli indulás Pakséból. Darwin-díjas húzásnak bizonyul, hogy napszemüvegünket vendéglátónknál hagytuk, így majd kifolyik a szemem, mire a poros úton robogóval megtesszük a 120 kilométert. Vályogot kőpve érkezünk a fényes, rekkenő délben a helyszínre. Elefánt akad bőven, így kényelmesen megvárjuk, míg a Nap lejjebb ereszkedik. Mivel munkaelefánthátra vágyunk, ahhoz járműjegy kell.

Laosban szocializmus van. Ennek megfelelően az elefántok termelőerejének kihasználása igazi szocialista nagyüzemként működik, természetesen minden a szocialista bürokráciának alárendelve. Három – különböző mértékben egyenruhás – ember ül pecsétekkel, számlakönyvekkel és jegyekkel egy asztal mögött, és beosztja, melyik elefántbirtokos fogja a következő fesztivállátogatót elszállítani. Egy jószágra két utas fér, már ha épp nem túlsúlyosak... A beszálláshoz lépcsővel ellátott, nádtetős emelvény áll rendelkezésre, a hajcsárnak pedig az elefánt segít – mellső lába felemelésével lépcsőt képezve.

DÉL-LAOSZBAN, A THAI HATÁR KÖZELÉBEN,
pusztuló dzsungelfoltok között található
Phu Asha (előző oldalpár)

Gazdasági
rádió FM 105.9

CSÜTÖRTÖKÖNKÉNT 16.35-KOR

A rádióban vendégünk a témáról:

GULYÁS ATTILA

Korábbi műsoraink meghallgathatók:
www.afoldgomb.hu/radio

VASTAG BŐRŰ ÉS SIMA BŐRŰ
– négy és két lábon. Ki néz kit?

Kihívásokkal teli magaslat

Elefánton utazni olyan élmény, amiből reinkarnációként pontosan egy elegendő. Számos probléma adódik. Kellemetlenségük csökkenő sorrendjében: az elefánt lassú és inog, azaz gyalog sokkal gyorsabban lehet haladni, és úgy még tengeribeteg sem lesz az ember. Az elefánt hátára egy, a csemegeboltokban kapható, silány minőségű ajándékosárra hasonlító alkotmányt erősítenek. Labilis és szűk, de annyira azért tág, hogy mint rumbatötkben a magok, csapódjunk benne ideoda, ráadásul rettentően süt rajta a Nap. (Ez utóbbi valószínűleg az elefántot is zavarja, ezért az ormányából spriccelt, azonosíthatatlan eredetű folyadékkal hűti magát. Ennek jelentős része a hátán küzdő utas különböző testrészeit permetezi. Biológus lévén, a folyadék lehetséges származási helyeiről vannak tippjeim, és mivel egyik elefántot sem láttuk a megelőző órákban vizet felszívni, feltételezhető, hogy korántsem steril léről van szó.)

Ám nyilvánvaló, hogy vonzó és rendkívül érdekes egy nagy, meleg, jovialis jószágon utazni, pláne, ha az ember leveszi a lábbelijét, és talpával érzi az elefánt erős bőrét meg mókásan ritka, drótszerű szőrszárait.

FESTIVÁLRA DÍSZÍTETT HÁTAS ÉS HAJCSÁR

A napi munka során mindketten ennél jelentéktelenebb „munkaruhában” vannak. Az állat irányítása sarokmozdulatokkal és szélsőséges esetben a szűrős kampóval történik

Izzasztó elefánt-kör

Másfél óra alatt végigbaktatunk a másnap nyíló fesztivál épp cuccoló árusai és épülő színpadai mellett, majd megindulunk fel, a hegyre, a szentélyhez. Az elefánt meglehetősen meredek ösvényeken is fel tud lépkedni, igaz, ilyenkor lassul a tempó, gyorsul az utas-rumbatökmag ritmusa, és fokozottan működik az ormányos folyadékkihűtése!

A hegytető nagy és kopár homokkő tömbjének napperzselt tetején egymásra rakott, lapos kövekből habarcs nélkül épült, dölmszerű oszlopok veszik körül a központi romos szentélyt. Indokína hangulatának megfelelően egyazon helyen hindu és buddhista elemek rakódnak egymásra. Ám a helyi lakosság nem itt, a tűző Napon mozog, hanem (tapasztaltan, gyalogszerrel) inkább a hegy mögé

MOBIL BUDDHISTA SZENTÉLYEK FESZTIVÁLLÁTOGATÓK SZÁMÁRA

Mint mindehol a világon, itt is az idősödő hölgyek
a legelmélyültebbek

CUKORNÁDJUTALMAT FOGYASZTÓ ELEFÁNT

a turistafuttatás után (jobbra)

igyekeznek. Ott, a függőleges falba vésett, hatalmas Buddha-lábnyomnál imádkoznak, sok füstölővel és virággal, és persze hűsölhetnek is az árnyékban.

A komótos óriást megkedvelve, a végjátékban persze nem kerülhetjük el, hogy mint kissé tá-molygó, napszúrásos, felkavarodott gyomrú fereng (a fehér ember megnevezése Délkelet-Ázsiában) vegyünk az elefántnak egy tekintélyes szál cukor-nádat, amit aztán nyomban fel is kínálhatunk neki. No, az én jószágom teketóriázás nélkül, határozott és rettentő erős mozdulattal tépi ki kezemből a nádat. Én meg – túl erősen kapaszkodva a természetes növénybe – repülök utána. És közben érzem, azért jó dolog, hogy ezek valójában jámbor állatok, mert nem mindegy, kinél van az ormány...

A rizspálinkától az ökoturizmusig

A fesztivál elosztóbizottságánál szobáért jelentke-zünk. Meg is kapjuk házigazdáinkat, akik a vendé-gek kedvéért erre a napra kiköltöznek a cölöpökre épült, nagy ház egyik verandájára aludni. Roppant szívélyesen és rettentő mennyiségű lao-laóval, laoszi rizspálinkával fogadnak. Ez igen erősen hozzájárul a gördülékeny kommunikációhoz. Maga az ital – ízé-ben és töménységében – leginkább a szakéra ha-sonlít. Tisztaságban viszont korántsem. Mintha egy jó minőségű szakéba egy kis dohos föld kerülne, megfelelő szagot és homályt kölcsönözve. De végül is mindez alig befolyásolja a termék élvezhetőségét. Ízlik. Az ismerkedést tovább mélyítve közkinccsé tesszük az előző napon a buszállomáson beszerzett laoszi pop karaoke videoCD-inket. Innentől egész délután az bömböl a falu felénk eső részén...

És még mindig marad valami a napból, így megpróbáljuk kideríteni, hogy vajon található-e még valahol a környéken természetes erdőmarad-vány. Mert Laoszban – komoly erőfeszítéseink el-lenére is – csak igen kevéssel találkoztunk. Délke-let-Ázsiában rendkívül sokan élnek és éhesek is, így

minden, nem beépített terület rizsföldként vagy ha-szonerdőként végzi, egy biológust végtelen szomo-rúsággal eltöltve.

A közelben egy „ökolodzs” épült: ez a formáció ma a kulcsszó a pénzes turisták felizgatására. Olasz tulajdonosa igencsak megőrül, hogy anyanyelvén beszélhet velünk, de a természetes erdők ügyében nincs képbén. Laoszban még annyira gyerekcipő-ben jár a turizmus, hogy bármilyen komfort- vagy programcsírárt el lehet adni. Pedig a világban min-denütt a hasonló képződmények lelkes tulajdono-sai igyekeznek felderíteni a környéket, hogy érde-kes helyeket, túrákat találjanak vendégeik számára. Sőt, gyakran aktívan is részt vesznek a természet-védelem eszméjének terjesztésében. Emberünk azonban a laoszi tempónak megfelelően semmiféle érdeklődést nem mutat a környék iránt. Robo-gónkra pattanva elindulunk hát az orrunk után, és a közelben hamarosan egy szép kis falura bukka-nunk, barátságos és nejlonzacskómentes emberek-vel, akik a település mögötti, viszonylag érintet-ten erdő nyuvasztásából élnek.

Fesztiváléjszaka

Mire napnyugtakor visszaérünk, a falu szélén a betonkeményre száradt, rögös rizsföldön már állnak az árusok sátrai, folyik a sör és két, egymástól 30 méterre található színpadról gabalyodnak egymásba két hasonló popcsapat dalai. A hangulatot tovább emeli, hogy a közelben buddhista szerzetesek építettek imasátrakat épp, és hosszan tartó, csengő-bongó ceremóniát mutatnak be. A kakaófóniából egyáltalán nem akarnak kimaradni, a holtidőben például nagy hangfalaiukból szól „valami”.

Az est a körösfeketetői vásár és a Sziget fesztivál miniatűr egyvelege. Szponzor is akadhat, mert mindenhol az Elefánt sört reklámozzák zászlócskákkal, táblákkal, de valahol hiba csúszhatott a tervgazdálkodásba, mert Elefánt sört nem lehet kapni. Pánikra azért nincs ok, Beerlao (jófajta laoszi sör, a nemzet büszkesége) bőven akad. És sült banán, disznósült, zacskóban árult sült tészta is...

Az igazi élet persze a napszálltával indul, s ki-ki megtalálja szórakozását. A minden kultúrára jellemző idős, ájtatos hölgyek színes ruháikban a szerzetesek pavilonja előtt térdepelnek és énekelnek.

ELENGEDHETLEN VÁSÁRI TARTOZÉK

a házilag gyártott és másolt videoklip-CD-k sátra

ÜTTÖRŐK ÁLLNAK FELSORAKOZTATVA

a tarlóra vágott rizsföldön: ők is és az elefántok is műsort adnak majd (balra)

SZERENCSEJÁTÉK GYEREKEKNEK

A pörgő repülő mutatja, ki nyer, ki veszít

Szociológus, valaha gyermekjóléttel is foglalkozó páromat lenyűgözi, ahogy a földön gyerekek gugognak körbe egy idősebb sarlatánt, aki gyerekkaszinót üzemeltet, és egyszerű rulettszerűséggel nyúlja le a lelkes fiatalok pénzét, igaz, nem túl

nagy tételben. Van aztán jó néhány sátor, ahol a felserdült ifjak gyülekeznek: itt lehet saját gyártmányú videoklipeket és természetesen rengeteg másolt DVD-t is kapni. Véletlenszerűen vásárolunk vagy ötöt, ebből kettő meglepően igényesnek bizonyul.

Kötelező program

Reggel felgyorsulnak az események. Maga az ünnepség a kisdobosok, az úttörők, a kinézetük alapján élmunkásnak tűnő asszonyok, majd végül a népviseletbe öltözött zenekar felvonulásával kezdődik. Őket követi a lecsutakolt, itt-ott feldíszített elefántok impozáns menete a vásári rizsföldig. Az összegyűlt vagy húsz elefánt türelmesen várja, míg a fellépő csoportok bemutatják produkciójukat a szemmel láthatóan pártbizottsági tagokból és budd-

A JELEN:
úttörők kisdobbal és zselézett hajjal

A MÚLT:
népviseletbe öltözött táncosok.
A póló azért kilátszik... (jobbra fent)

hista szerzetesekből álló előjáróknak. Utána jön az ő műsoruk! Hosszas noszogatásra a néhai Brezsnjev elvtársat is bízvást megkönnyeztető alakzatokba rendeződnek. Ezzel aztán véget is ér a hivatalos program, amit vélhetőleg az elefántok élveztek legkevésbé.

Később megtudjuk, hogy már nem sokáig találkozhatunk az erre járó elefántokkal: mivel fakitermelésre már nem használják őket, csak a turisták dollárjai okán éri meg tartásuk. Ám nincs szapo-

rolat, mert egyik elefánttulajdonos sem vállalja, hogy állata a vemhesség és a borjúnevelés miatt két évig ne hajtson hasznort! Ráadásul annak is nagy az esélye, hogy a nőstény elefántnak párzásakor eltörik a medencéje, amit aztán egyetlen elefánttulajdonos sem akar. Nyilvánvaló, hogy a helyzet valamiféle állami tervezést és szabályozást igényelne, de gyaníthatóan nem ez Laosz legnagyobb, 21. századi kihívása. Úgyhogy: aki elefántot akar látni, gyorsan siessen Phu Asába! ☹

TELEKI SÁMUEL FELFEDEZŐ KLUB

UTAZÁSOK A GÖRGÉNYI-HAVASOKTÓL
AZ ALTÁJIG ÉS ALASZKÁIG

www.telekiutak.hu

A BALKÁN TITKAI

Bosznia–Hercegovina–Montenegró–Albánia–
Koszovó és a Macedón Köztársaság vadregényes
tájai; UNESCO-világörökségi műemlékei

2015. május 28.–június 7.

Utazás: 50-személyes autóbusszal

Szállás: 4- és 3-csillagos szállodák két ágyas szobáiban, reggeli-
és vacsora-ellátással

Tudományos vendég: Dr. Kubassek János, a Magyar Földrajzi Múzeum
igazgatója

Szarajevó–Mostar–Pocitelj–Raguza (Dubrovnik)–Hajózás
a Kotori-öbölben–Budva–Cetinje–Kotor–Lovcen-hegy–
Szkutari–Kruje–Durrës–Tirana–Berat–Albán-Alpok–
Hajózás a Drinit folyón és a Koman tározón–Valbona-völgy Nemzeti
Park–Prizren–Prishtinë–Skopje

Részvételi díj 1 főre reggelivel és vacsorával	207 000 Ft
1 éves Magyar Földrajzi Társaság tagság és Földgömb-előfizetés	A részvételi díjban
Belépők irányára	17 euró

Egyágyas felár: 38 000 Ft

Jelentkezés, információ:

Gögs Norbert: (+ 36-30) 250-2765

norbert@telekifelfedezok.hu

Licence: U-000086 Reg. no.: 01-09-694682

FELFEDEZŐK[®] NAPJA

Már most írja be a naptárba!

FELFEDEZŐK NAPJA

2015. május 9.

Millenáris D-csarnok

www.felfedezoknapja.info

SZERZŐINK

Balázs István „Balu” (1976) ornitológus, mintegy 10 éve foglalkozik ragadozó madarakkal és azok védelmével. Érdeklődésének homlokterében leginkább a kerecsensólymok állnak

Borbáth Péter (1980) az Eupolisz túravezetője. Szerkesztőként a Fiala Írók Szövetségének prózaköteteivel foglalkozik, 2015-ben jelenik meg első önálló kötete

Francics László (1984) építészmérnök, fotográfus, egyetemi oktató, a Magyar Csillagászati Egyesület tagja. Csillagászati képrögzítéssel 2003 óta foglalkozik, szakterülete az asztrofizikai érdekességek esztétikus bemutatása. A hazai asztrofotós-mozgalom egyik fő szervezője

Gulyás Attila (1964) neurobiológus, az MTA KOKI munkatársa. Biológus lévén szabadidejében különleges tájakra indul, hogy új élőhelyeket, embereket ismerjen meg.

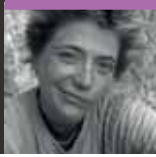
Jakab Gusztáv (1975) biológus, a Szent István Egyetem GAEK egyetemi docense. Szakterülete a Kárpát-medence virágos növényeinek rendszertana, valamint a negyedidőszaki klíma- és vegetációfejlődés. Kutatásai mellett különösen fontosnak tartja az eltűnő természeti értékek fényképes dokumentálását

Juhász Balázs (1970) fotográfus, túravezető, több könyv szerzője, a Kincseskamera.hu egyik alapítója. Lételeme az utazás, fő témája az emberek, kultúrák

Kirschner Péter (1966) kézműves, zenész, utazó, az Európa Kiadó zenekar gitárosa, távol-keleti és afrikai kézművestermékek importőréként járja a világot, különös szokások, izgalmas tájak és az ott élők mindennapjai megismerésének a vágya hajtja

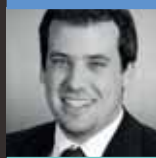
Kravalik Zsuzsanna (1973) szociológus, városkutató. Más népek, kultúrák életében való részvétele ad inspirációt mindennapi munkájához

Kristóf Gábor (1949) a Magyar Rádió Krónika-műsorának vezető szerkesztője 1990-től 2010-ig. Előtte a Petőfi Rádió Reggeli Csúcs című műsorának és a Calypso Rádióknak volt a főszerkesztő-helyettese

Ladányi Tamás (1972) asztrofotós, tanár, a „The World At Night” nemzetközi elit fotográfusszervezet tagja. Munkájában a csillagászat és a földrajz kapcsolatának megjelenítésére fókuszál, művészeti aspektusból és tudományos ismeretterjesztés céljából

Nánay Mihály (1986) földrajz-történelem szakos gimnáziumi tanár, történész-doktorandusz az ELTE BTK-n

Prohászka Zoltán (1993) a Budapesti Corvinus Egyetem Nemzetközi Tanulmányok szakos hallgatója. Utazásai során a kultúra, a történelem és a természet között keresi a kapcsolatokat

Szabó Zoltán (1968) fotográfus, túravezető. Ázsia és az útonlevés szerelmese, húsz éve jár vissza Indiába, Nyugat-Tibetbe, Szibériába és Iránba, hogy fotóesszéket készítsen az eltűnőfélben levő hagyományos kultúrákról. Jelenleg a Kincseskamera.hu alapítójaként fotó workshopokat visz az általa bejárt és megismert egzotikus terepekre. www.kincseskamera.hu

Szigeti-Böröcz Ferenc (1978) geográfus, település- és területfejlesztő. Városfejlesztési és kulturális kérdések megválaszolásán dolgozik különböző projektekben, Európa-szerte

Vojnits András (1941) zoológus, Afrika-kutató, a Magyar Földrajzi Társaság Expedíciós Szakosztálya alapító elnöke. Gyerekkora óta járja a Börzsönyt. A Duna-Ipoly Nemzeti Park alapítását megelőző zoológiai állapotfelmérés koordinátora

KÓSA ISTVÁN:

MINDENNAPI ÁRAMUNK

Ahhoz, hogy az elektromosáram-előállítás természeti környezetre kifejtett hatásának lényegét megérthessük, talán elég, ha egyszerűen ránézünk az alkalmazott szerkezetekre. Valószínűleg kár egy olyan csodaszerkezetről álmodni, amely valahol szép csendben, tisztán és minden negatív hatást nélkülözve kielégítené az emberiség jelenlegi energiaigényét.

FOTÓ: KÓSA ISTVÁN

FOTÓ: KÁLLÓ PÉTER

KÁLLÓ PÉTER:

BUSÓJÁRÁS

A hagyományait jobb esetben őrzi az ember, ceremóniáit pedig műveli. A világ pedig közben változik, fejlődik. A hátterek változnak. Eltűnik az, amire emlékszünk, és egy egészen újjal találkozunk. Az emberek pedig alkalmazkodnak. A hagyomány és a jelen találkozik. A telet ugyanúgy elúszik a busók, csak a színpalak cserélődnek fel.

MÁK VIKTOR:

MAGASHEGYI FONÁLFESTÉS

FOTÓ: MÁK VIKTOR

A vörös szín a cochineal bogárból származik. Fél kiló skarlátvörös festék kinyeréséhez 70 000-ból. Ám a valódi titok most következik. Az utolsó lépés határozza meg, hogy végül milyen árnyalatú lesz a kecsuák által készített fonal. Daniel, mint egy mesebeli varázsló, az edény fölé hajol, arcát tarka füstként öleli körül a felszálló gőz, miközben természetes alapú porokat önt a zubogó vízbe.

MAGYAR
FÖLDRAJZI
TÁRSASÁG

ALAPÍTVÁ: 1872

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Telefon: (1) 231-4040.
Fax: (1) 231-4045
Honlap: www.foldrajzirtarsasag.hu
E-mail: info@foldrajzirtarsasag.hu

Elnök: Dr. Gábris Gyula**Alelnökök:** Dr. Kovács Zoltán

Dr. Michalkó Gábor

Főtktár: Dr. Mari László**Ügyvivő:** Heiling Zsolt**Titkár:** Erőss Ágnes**Könyv- és térképtáros:** Pétervári László**Szaksztyályok:**

Biztonságtföldrajzi és Geopolitikai
Szaksztyály Expedíciós Szaksztyály
Társadalom- és Gazdaságtföldrajzi
Szaksztyály Hegymászó Szaksztyály
Oktatás-módszertani Szaksztyály
Egészségtföldrajzi Szaksztyály
Természettföldrajzi Szaksztyály
Térképészeti Szaksztyály
Turizmustföldrajzi Szaksztyály

Területi osztályok:

Bakony–Balaton-vidéki Osztály (Veszprém)
Békéscsabai Osztály
Borsodi Osztály (Miskolc)
Debreceni Osztály
Dél-dunántúli Osztály (Pécs)
Duna-völgyi Osztály (Szekszárd)
Eger–Bükk-vidéki Osztály
Gyöngyös–Mátra-vidéki Osztály
Kisalföldi Osztály (Győr)
Kiskunsági Osztály (Kecskemét)
Közép-dunántúli Osztály (Székesfehérvár)
Körös-vidéki Osztály (Békéscsaba)
Nyírségi Osztály (Nyíregyháza)
Nyugat-magyarországi Osztály (Szombathely)
Szegedi Osztály
Székelyföldi Osztály (Csíkszereda)
Tolna megyei Osztály (Dombóvár)
Zalai Osztály (Nagykanizsa)

Könyvtár és gyűjteményei:

1112 Budapest, Budaörsi út 45.
Tel.: (06-1) 309-2600/1443
E-mail: mtafi@mtafi.hu

Az éggömböt tartó Atlasz a Magyar Földrajzi
Társaság védjegyként bejegyzett jelképe

Lapalapító (1929):
Dr. Milleker Rezső

**Az új sorozat
újrindítói (1999):**
Dr. Nemerényi Antal
és Farkas Péter

1929–1933, felelős szerkesztő:

Dr. Milleker Rezső

1934–1944, szerkesztők:

Dr. Baktay Ervin és Dr. Kéz Andor

1999–2005, főszerkesztő: Dr. Nemerényi Antal**2005–2006, főszerkesztő:** Dr. Vojnits András**2006-tól főszerkesztő:** Dr. Nagy Balázs

MÁR 9-TAGÚ
AZ AGYMENŐK CSALÁDI!

3 ÚJ KÁRTYACSOMAG

SZÓRAKOZTATÓ ÉS
GONDOLKODTATÓ FELADATOK
MÁR 8 KORCSOPORTNAK!

- ▶ 14 témakör 3–11 éveseknek
- ▶ Otthon, utazáskor, iskolában
- ▶ Szülőkkel, barátokkal, tanárokkal

**TORNÁZTASD AZ AGYAD AZ
ANGOL NYELVI KÁRTYÁKKAL IS!**

- ▶ 450 kérdés és válasz
- ▶ 1400 szavas szótár
- ▶ 40 nyelvtani emlékeztető
- ▶ Nem csak kezdőknek

Hello Tomorrow Emirates

Ismerjen meg új hagyományokat Ázsiában

Repüljön az Emirates
légitársasággal a
Távol-Kelet 15 városába.

Bangkok	Peking
Dzsakarta	Phuket
Guangzhou	Shanghai
Ho Chi Minh Város	Szingapúr
Hong Kong	Szöul
Kuala Lumpur	Taipei
Manila	Tokió
Oszaka	

emirates.hu

Többnyelvű fedélzeti személyzet • Nagyvonalú poggyászkéret

További információért keresse utazási ügynökségét vagy az Emirateset az emirates.hu-n vagy a 0036 1 7777 525-ös telefonszámon.